

Het grondmotief is liefde

Verwonderzoek, november 2021

Gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid in Nederland
Het grondmotief is de liefde
Verwonderzoek, november 2021

Auteurs: Auke Witkamp, Gregor Walz
Illustratie: Ingrid van Osch
Versie: 00.00

Bij Verwonderzoek doen we praktisch onderzoek op het gebied van sociale zekerheid, diversiteit en mensenrechten. Kijk op www.verwonderzoek.nl voor een overzicht van onze recente onderzoeksprojecten.

Inhoud

Inleiding en highlights uit dit onderzoek	3
Onderzoek naar gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid	3
Leeswijzer	3
Belangrijkste inzichten en vragen	3
1 Vrijwilligerswerk	6
1.1 Wat is de kern van vrijwilligerswerk?	6
1.2 Wat is de waarde van vrijwilligerswerk?	7
1.3 Welke ontwikkelingen ziet men ten aanzien van vrijwilligerswerk?	8
2 Gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid	9
2.1 Een kapstok: wat is vrijwilligerswerkbeleid eigenlijk?	9
2.2 Stand van zaken: wat voor beleid wordt er gevoerd?	10
2.3 Spanningen en uitdagingen in het vrijwilligerswerkbeleid	12
2.4 Samenvatting en reflectie	14
3 Conclusie	16
3.1 Denken over vrijwilligerswerk en vrijwilligerswerkbeleid	16
3.2 Wat is <i>goed</i> vrijwilligerswerkbeleid?	17
3.3 Hoe verder?	17
BIJLAGE: ENQUÊTERESULTATEN	19
B.1 Verspreiding van de enquête	19
B.2 Achtergrond respondenten en gemeenten	19
B.3 Overzicht vrijwilligerswerkbeleid	21
B.4 Vrijwilligerscentrale	28
B.5 Verdieping van het vrijwilligerswerkbeleid	31
B.6 Vier afsluitende vragen	39

Inleiding en highlights uit dit onderzoek

Verwonderzoek doet, in opdracht van Vereniging NOV, onderzoek naar vrijwilligerswerkbeleid van gemeenten. De vraag is tweeledig: welk vrijwilligerswerkbeleid voeren gemeenten in Nederland, en wat is *goed* gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid?

Onderzoek naar gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid

Om deze vragen te beantwoorden hebben we vijf stappen gezet:

- Bestaande onderzoeken gelezen over gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid
- tien interviews gehouden met beleidsmedewerkers van gemeenten
- vier focusgroepen gehouden met vertegenwoordigers van vrijwilligerscentrales en vrijwilligersorganisaties
- twee interviews gehouden met wetenschappers
- een enquête uitgezet onder beleidsmedewerkers van gemeenten. Deze is ingevuld door 124 respondenten uit 117 gemeenten.

De gedetailleerde uitkomsten van de enquête staan in de bijlage. In de kern van dit rapport beschrijven we de opbrengsten van de verschillende onderzoeksstappen in samenhang. Daarmee hebben we een redelijk goed overzicht verkregen van de stand van het vrijwilligerswerkbeleid in Nederland (vraag 1). Daarnaast identificeren we een aantal denkrichtingen voor de beantwoording van de normatieve onderzoeksvraag (vraag 2).

Leeswijzer

Het vervolg van dit rapport bestaat uit vier delen:

- [Hoofdstuk 1](#) gaat over vrijwilligerswerk. Daar proberen we op basis van interviews en de formele CBS-definitie de kern van vrijwilligerswerk te vatten. Ook kijken we een model aan om na te denken over de waarde van vrijwilligerswerk, en bespreken we ontwikkelingen die respondenten zien ten aanzien van vrijwilligerswerk.
- [Hoofdstuk 2](#) gaat over gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid. Het bevat een stand van zaken van gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid in Nederland, op basis van een enquête onder beleidsmedewerkers.
- In [hoofdstuk 3](#) trekken we conclusies en werpen we vragen op voor het vervolg.
- De [bijlage](#) bevat gedetailleerde resultaten van de enquête onder beleidsmedewerkers.

Belangrijkste inzichten en vragen

Het mes van vrijwilligerswerk snijdt aan drie kanten

Respondenten zoeken de waarde van vrijwilligerswerk op drie niveaus:

- de vrijwilliger zelf kan er baat bij hebben, bijvoorbeeld doordat het zingeving biedt of sociale contacten oplevert;

- er is vaak iemand of een groep mensen die direct profijt heeft van het vrijwilligerswerk;
- en het vrijwilligerswerk heeft waarde voor de samenleving als geheel.

Respondenten spreken vaak over vrijwilligerswerk als 'het cement van de samenleving'.

Vrijwilligerswerkbeleid leeft...

De respons op de enquête was behoorlijk hoog - ongeveer één op de drie gemeenten in Nederland is vertegenwoordigd in de antwoorden. Uit de enquête maakten we op dat het beleid in veel gemeenten de afgelopen jaren is aangepast en/of momenteel wordt aangepast. Ook toonden respondenten een grote nieuwsgierigheid naar hoe andere gemeenten bepaalde zaken aanpakken. Eén van de conclusies is daarom: vrijwilligerswerkbeleid is een levend beleidsterrein.

Daarbij is het een behoorlijk apolitek beleidsterrein. Dat wil zeggen: wethouders zijn actief betrokken, met name in het enthousiasmeren en waarderen van vrijwilligers (organisaties), maar het is geen politiek bevochten onderwerp. Dat betekent dat er betrekkelijke continuïteit is op het dossier, er zijn geen grote veranderingen na verkiezingen. Dit apoliteke karakter biedt ruimte voor beleidsmedewerkers om beleid vorm te geven.

... vooral in het sociaal domein

Gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid beperkt zich nog teveel tot het sociaal domein. De verantwoordelijk beleidsmedewerker bevindt zich vrijwel altijd in het sociaal domein. Vrijwilligerswerk wordt hierdoor in het beleid te nauw opgevat als vrijwilligerswerk gericht op sociale beleidsdoelen: kopjes koffie drinken met ouderen, taalmaatje zijn voor vluchtelingen, etc. Veel gemeenten benoemen in hun vrijwilligerswerkbeleid maatschappelijke opgave waar vrijwilligerswerk een bijdrage aan kan leveren. Vrijwel altijd betreft het hier maatschappelijke opgaven in het sociaal domein, zoals het verminderen van eenzaamheid en langer thuis wonen van ouderen. Andere opgaven, bijvoorbeeld aangaande cultuur of de leefomgeving, worden veel minder vaak genoemd.

Vrijwilligerswerkbeleid vindt je op verschillende plekken in een gemeente

Maar wat is dan precies dat vrijwilligerswerkbeleid? We zagen dat iedereen dat op zijn eigen manier afbakent. Er worden vier mogelijke 'vindplaatsen' van vrijwilligerswerkbeleid aangewezen:

- Eén of meerdere beleidsmedewerkers in het sociaal domein
- Een vrijwilligerscentrale of welzijnsorganisatie die vrijwilligers(organisaties) ondersteunt
- Beleidsmedewerkers in andere domeinen zoals cultuur, ruimtelijke ordening, economie, groen, sport die ook met vrijwilligers(organisaties) van doen hebben
- Gemeenteambtenaren die lokaal opereren - bijvoorbeeld in sociale wijkteams, stadsdelen of dorpskernen - en daar met vrijwilligers(organisaties) van doen hebben

Horizontale en verticale beleidssamenhang

Vrijwilligerswerkbeleid krijgt dus op verschillende plekken vorm. Samenhang is daardoor belangrijk, anders wordt de gemeente moeilijk toegankelijk voor vrijwilligers(organisaties) en wordt het beleid minder effectief. Er zijn twee soorten samenhang.

- *Horizontale samenhang* is de samenhang tussen beleidsdomeinen (sociaal domein, ruimtelijke ordening, sport en cultuur).
- *Verticale samenhang* is de samenhang tussen 'centraal vrijwilligerswerkbeleid' (zoals gevoerd vanuit sociaal domein) en 'decentraal vrijwilligerswerkbeleid' zoals gevoerd in wijkteams, stadsdelen of dorpskernen.

Hier ligt potentie om het vrijwilligerswerkbeleid te versterken. Het beleid kan worden verbreed door andere domeinen beter te betrekken en worden verdiept door lokaal gemeentelijk bestuur en uitvoering beter te betrekken. Betere samenhang betekent dat het voor vrijwilligers(organisaties) eenvoudiger wordt om samen te werken met de gemeente.

De rol van vrijwilligerscentrales

Vrijwel alle gemeenten hebben een instantie die vrijwilligerswerkbeleid uitvoert: een vrijwilligerscentrale. Vaak vervult een lokaal opererende welzijnsorganisatie deze functie. Gemeenten zien deze organisaties graag vaker als strategische partner. In sommige gevallen is daarvan al sprake; de vrijwilligerscentrale heeft duidelijke expertise en de relatie tussen centrale en gemeente is wederkerig. In andere gevallen liggen hier nog kansen voor centrales om op een strategischer niveau te opereren. Dit stelt echter wel eisen aan hun professionaliteit en expertise.

Gemeenten signaleren een aantal uitdagingen in hun beleid.

- De grootste uitdagingen die gemeenten signaleren zijn het werven/behouden van vrijwilligers (met name voor bestuursfuncties), het werven van met name jonge vrijwilligers en het weer opstarten van vrijwilligerswerk na Corona.
- Beleidsmedewerkers zeggen te weinig budget te hebben om goed vrijwilligerswerkbeleid te voeren. Tegelijkertijd is nog onduidelijk waar ze extra budget voor nodig hebben.
- Gemeenten willen vrijwilligers(organisaties) graag serieus nemen en herkennen daarbij het risico dat vrijwilligers worden 'ingekapseld' of 'geïnstrumentaliseerd'. Gemeenten besteden in hun beleid onvoldoende aandacht aan dit risico op instrumentalisering.
- Gemeenten worstelen ook met het vrijwillige karakter van tegenprestaties en andere participatie-inspanningen in de bijstand. Is het wel wezenlijk vrijwillig? En gaat het ten koste van betaalde banen? Ook hier wordt nog te weinig aandacht aan gegeven in het beleid.
- Gemeenten zoeken naar manieren om goed om te gaan met bewonersparticipatie. Dit vereist soms ook een cultuuromslag waarbij de gemeente niet bang moet zijn voor initiatieven van bewoners en hier ruimte voor moeten maken. Dit lukt beter in het beheer van de openbare ruimte dan in het sociaal domein.

Tot slot: vrijwilligerswerk is liefde en goed beleid bescheiden

Goed beleid vraagt een aantal zaken van de gemeente. Allereerst vraagt het samenhang - horizontaal en verticaal - zoals hierboven beschreven. Daarnaast besteedt goed beleid expliciet aandacht aan de spanningen en moeilijkheden die samengaan met vrijwilligerswerk. Bijvoorbeeld: hoe zorg je ervoor dat je vrijwilligers en hun organisaties wél serieus neemt en verantwoordelijkheid durft te geven maar ze tegelijkertijd niet overvraagt en ze niet teveel 'meezuigt' in je gemeentelijke doelstellingen? Deze vraag is actueler geworden sinds de transities en de huidige tekorten in het sociaal domein.

Maar het allerbelangrijkste is dit: goed beleid onderkent dat vrijwilligers hun werk niet doen omdat de gemeente dat fijn vindt, maar omdat ze zelf iets goeds willen doen. Goed beleid onderkent daarmee dat het grondmotief van vrijwilligerswerk de liefde is. Goed beleid spant deze liefde niet voor het karretje van gemeentelijke doelstellingen. Het waardeert, faciliteert en kanaliseert deze liefde. Daarmee is goed beleid bescheiden in de kern.

1 Vrijwilligerswerk

In dit eerste hoofdstuk proberen we de kern van vrijwilligerswerk te vatten, rijken we een eenvoudig model aan om na te denken over de waarde van vrijwilligerswerk en schetsen we de, volgens onze respondenten, belangrijkste ontwikkelingen ten aanzien van vrijwilligerswerk.

1.1 Wat is de kern van vrijwilligerswerk?

Het CBS definieert vrijwilligerswerk als "werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving". Deze definitie kent vijf elementen: het is 'werk'; het vindt in 'georganiseerd verband plaats', het is 'onverplicht' en 'onbetaald' en het wordt verricht 'ten behoeve van anderen of de samenleving'. Over al deze aspecten is wel iets te zeggen.

- Werk: vrijwilligerswerk is werk. Het lijkt soms ook sterk op het werk dat door professionals wordt uitgevoerd. In de sector van zorg & welzijn en maatschappelijke ondersteuning schurken formele zorg en informele zorg tegen elkaar aan, maar ook in andere sectoren komt dit voor (cultuur, sport). Dit brengt twee risico's met zich mee, die door veel respondenten worden gezien. Ten eerste kan vrijwilligerswerk leiden tot verdringing van reguliere arbeid; voor gemeenten of andere organen kan het goedkoper zijn om zaken met vrijwillige krachten op te lossen, waardoor betaalde krachten worden 'weggeconcentreerd'. Ten tweede kunnen vrijwilligers worden overvraagd omdat hun werk lijkt op dat van betaalde krachten en er daardoor stillertjes van wordt uitgegaan dat ze dezelfde mate van verantwoordelijkheid aankunnen. Bijvoorbeeld: kan een vrijwilliger gevraagd worden om even 'een kopje koffie' te gaan drinken bij een gezin waar sprake is van complexe problematiek? En wat wordt er dan precies verwacht van de vrijwilliger? Grenzen tussen professionele zorg en vrijwilligerswerk zijn dan dun.
- Georganiseerd verband: afgaande op de respondenten en op eerder onderzoek naar ontwikkelingen in vrijwilligerswerk in Nederland is er een verschuiving gaande van 'traditioneel vrijwilligerswerk' waarbij vrijwilligers zich gedurende langere tijd committeren aan een organisatie naar 'nieuwe vormen van vrijwilligerswerk' waarbij mensen zich door middel van korte klussen willen inzetten voor anderen of de samenleving. Het 'traditionele vrijwilligerswerk' kent een hogere organisatiegraad, de nieuwe vormen van vrijwilligerswerk zijn vaak ook wel georganiseerd, maar het is soms minder goed zichtbaar en minder makkelijk 'te grijpen'. Het is pop-upvrijwilligerswerk. Dat gezegd hebbende, ook traditionele vormen van vrijwilligerswerk blijven natuurlijk belangrijk. Veel respondenten zien dat met name oudere generaties vaak op traditionele wijze betrokken zijn, en jongere generaties vaker 'pop-upvrijwilligerswerk' doen.
- Onverplicht: Normaal gesproken denken we over vrijwilligerswerk als iets wat men 'vrijwillig' en dus onverplicht doet. Respondenten signaleren dat dit vrijwillige karakter onder druk kan komen te staan als gevolg van de inspanningen die vanuit de hoek van de Participatiewet worden gepleegd om bijstandsontvangers te 'activeren'. In het kader van de tegenprestatie kan vrijwilligerswerk in theorie verplicht worden gesteld. Respondenten geven allemaal aan deze vormen van 'verplicht vrijwilligerswerk' onwenselijk te vinden. Het is een spanning tussen het frame van de burger en het vrijwilligersveld (vrijwilligerswerk is wezenlijk vrijwillig) en het frame van re-integratiedoelstellingen van de overheid (vrijwilligerswerk als stapje op de participatieladder of als tegenprestatie voor een uitkering). Of, zo u wilt, een spanning tussen

enerzijds de liefde als grondmotief voor vrijwilligerswerk en anderzijds het instrumenteel van vrijwilligerswerk voor het bereiken van beleidsdoelstellingen.

- **Onbetaald:** Doorgaans is vrijwilligerswerk onbetaald. Vanuit een economische bril bekeken is dit zelfs het onderscheidende kenmerk van vrijwilligerswerk ten opzichte van andere vormen van arbeid. Soms echter worden er bescheiden vergoedingen gegeven. Voor gemeenten is het een vraagstuk hoe hiermee wordt omgegaan. Concreet is dan de vraag of organisaties die subsidie van de gemeente krijgen hun vrijwilligers vergoedingen mogen geven. Hierbij speelt wederom de Participatiewet een rol: vrijwilligersvergoedingen kunnen impact hebben op de hoogte van de uitkering.
- **Ten behoeve van anderen of de samenleving:** Veel respondenten benoemen dat het mes van vrijwilligerswerk aan drie kanten snijdt. Ten eerste levert het iets op voor een ander, of dat nou individu of samenleving als geheel is. Het wordt uitgevoerd uit liefde voor bijvoorbeeld een medemens, de natuur of de kunsten. Ten tweede, vrijwilligerswerk is vaak heel belangrijk voor de vrijwilliger zelf, die er zingeving en voldoening uit haalt. Ten derde, het is meer in abstracte zin belangrijk voor de samenleving; wanneer mensen zien dat een ander iets doet voor het algemeen nut geeft dit anderen vertrouwen en motiveert het hen wellicht om ook met liefde met elkaar en de omgeving om te gaan.

We zien de vijf hierboven genoemde elementen ook terug als we kijken naar wat vrijwilligers allemaal *niet* is. Zo is al benoemd dat vrijwilligerswerk geen professioneel, betaald werk is. Aan de andere kant van het spectrum is vrijwilligerswerk ook iets anders dan een hobby. Bij een hobby ontbreekt de combinatie van het werk- en gemeenschapsaspect. Tuinieren in de eigen tuin is geen vrijwilligerswerk. Het onderhouden van de buurttuin wel. De activiteiten zijn dezelfde, de context bepaalt of het vrijwilligerswerk genoemd kan worden. Mantelzorg wordt over het algemeen als een aparte categorie gedefinieerd, al heeft dit vooral praktische en beleidsmatige redenen. De meeste respondenten zien mantelzorg niet als een vorm van vrijwilligerswerk omdat het doorgaans niet vrijwillig is - de mantelzorg voelt zich verplicht om deze zorg voor zijn of haar naaste te leveren.

Een bondige samenvatting zou kunnen zijn dat vrijwilligerswerk werk is waarbij liefde het grondmotief is. Liefde voor de leefomgeving, de medemens, muziek, sport of wat dan ook. Vrijwilligers stoppen liefde in het werk, en juist deze liefde is definiërend.

1.2 Wat is de waarde van vrijwilligerswerk?

Onze respondenten zoeken de waarde van vrijwilligerswerk op drie niveaus:

- Vrijwilligerswerk is van belang voor de vrijwilliger zelf: het zorgt bijvoorbeeld voor zingeving, voor sociale contacten, voor beweging, voor inspiratie of voor een fijne leefomgeving.
- Vrijwilligerswerk is van belang voor diegenen die direct profijt hebben van het werk: vluchtelingen die baat hebben bij de hulp van hun taalmaatje, ouderen die hulp krijgen met de boodschappen of gewoon wekelijks een kopje koffie drinken met iemand, burens die genieten van de buurttuin die door buurtgenoten wordt onderhouden.
- Vrijwilligerswerk is van belang voor de samenleving als geheel, bijvoorbeeld door samenhang en sociale interactie te bevorderen of bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke opgaven. Veel respondenten noemen vrijwilligerswerk 'het cement van de samenleving'.

De verschillende waarden van vrijwilligerswerk versterken elkaar deels vanzelf: het belang voor zowel 'ontvanger' als 'gever' staan in elkaars verlengde en versterken uiteindelijk het sociaal weefsel. Het kan echter ook gebeuren dat de waarden elkaar tegenwerken: het meest voor de hand ligt dat bij het bereiken van beleidsdoelstellingen die wellicht niet altijd te combineren zijn met de zingeving of voldoening van de vrijwilliger.

Een mogelijke conclusie is dat het uiteindelijk gaat om een goede balans tussen de verschillende waarden. Als één waarde dominant wordt, gaat dat mogelijk ten koste van de andere waarden. Zo heeft niemand er baat bij als vrijwilligers zichzelf helemaal wegcijferen, maar wordt het ook ongemakkelijk als de 'gever' meer aandacht opeist dan de 'ontvanger'.

Deze verschillende waarden van vrijwilligerswerk zijn zinnig om in het achterhoofd te houden bij het denken over gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid. Daar komen we later op terug.

1.3 Welke ontwikkelingen ziet men ten aanzien van vrijwilligerswerk?

- Vrijwilligerswerk is veranderlijk. Een aantal ontwikkelingen zijn hierboven al benoemd, zoals de opkomst van 'pop-upvrijwilligerswerk'. Daarnaast benoemen veel respondenten dat het in toenemende mate een uitdaging is om jonge vrijwilligers te werven en vrijwilligers die zich voor langere tijd willen committeren en verantwoordelijkheid willen dragen (bijvoorbeeld voor bestuursfuncties). Een andere ontwikkeling gaat over de opkomst van bedrijven in het vrijwilligersveld: bedrijven willen vaak ook iets 'terugdoen', bijvoorbeeld door zich met hun medewerkers in te zetten voor een maatschappelijk doel. Vrijwilligerscentrales zijn de afgelopen tijd verbindingen gaan leggen tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties.
- Corona heeft het vrijwilligersleven, zoals al het leven, op de proef gesteld. Veel ouderen die zich als vrijwilliger inzetten zijn kwetsbaar en hebben hun vrijwilligerswerk gepauzeerd. Dit betekent dat hun goede werk niet meer wordt uitgevoerd, en het betekent ook dat zij een bron van zingeving verliezen. De vraag die respondenten zich nu stellen is: pakken deze vrijwilligers hun werk weer op nu de situatie enigszins is genormaliseerd? Hoe kunnen organisaties, centrales en gemeenten daarbij helpen?

2 Gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid

In dit tweede hoofdstuk presenteren we allereerst een kapstok om vrijwilligerswerkbeleid af te bakenen. Vervolgens (2.2) geven we op basis van een enquête onder gemeenten een korte stand van zaken van gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid. In 2.3 diepen we die stand van zaken verder uit door in te gaan op enkele spanningen en uitdagingen die gemeenten signaleren in hun omgang met vrijwilligers(organisaties). In 2.4 reflecteren we op de opbrengsten.

2.1 Een kapstok: wat is vrijwilligerswerkbeleid eigenlijk?

Bij de gesprekken die we voerden over vrijwilligerswerk viel ons op dat vaak onduidelijk wat het vrijwilligerswerkbeleid nou daadwerkelijk behelst. Waar begint het, en waar houdt het op? Sommige gemeenten hebben een duidelijk beleidsstuk op papier staan, anderen een paragraaf in een breder sociaal domein-breed beleidsplan, en weer anderen hebben niets op papier staan. En waar krijgt het beleid uitvoering? Geen beleid op papier betekent nog niet dat er niets gebeurt.

Afgaande op de gesprekken en de enquête krijgt vrijwilligerswerk op vier 'plekken' vorm, het zijn als het ware de vier 'vindplaatsen' van het vrijwilligerswerkbeleid. De figuur laat dat zien. Hieronder lichten we de verschillende 'vindplaatsen' toe.

2.1.1 De beleidsmedewerker sociaal domein als spin in het web

Doorgaans is er in de gemeente één beleidsmedewerker belast met het thema 'vrijwilligerswerkbeleid'. Deze persoon kan een aantal verantwoordelijkheden hebben, zoals:

- Formuleren van een gemeentelijke visie op vrijwilligerswerk
- Beheren van algemene regelingen voor vrijwilligers, zoals verzekeringen
- Aansturen van een vrijwilligerscentrale of welzijnsorganisatie met vergelijkbare functies
- Beheren van subsidierelaties met vrijwilligersorganisaties
- Zicht houden op ontwikkelingen in het veld / onderzoek laten uitvoeren
- Waardering organiseren voor vrijwilligers en in algemene zin een gunstig klimaat scheppen voor vrijwilligerswerk in de gemeente

- Coherentie van beleid bewaken, dat wil zeggen contact onderhouden met andere beleidsdirecties waar vrijwilligerswerk vorm krijgt en met stadsdelen of dorpskernen waar vrijwilligerswerkbeleid gestalte krijgt.
- De wethouder mobiliseren.

2.1.2 Vrijwilligerscentrale of welzijnsorganisatie en de uitvoering van beleid

De meeste gemeenten (93% van de respondenten op de enquête) hebben een vrijwilligerscentrale of vergelijkbare uitvoeringsinstantie. De vrijwilligerscentrale heeft bijvoorbeeld de volgende functies:

- Enthousiasmeren van de bevolking voor vrijwilligerswerk
- 'Matchen' van mensen die vrijwilligerswerk willen doen aan 'vrijwilligersvacatures' bij organisaties
- Ondersteunen van vrijwilligersorganisaties (cursussen, advies)
- Ondersteunen van vrijwilligers (cursussen, vragen beantwoorden)
- Adviseren van de gemeentelijk beleidsadviseur

2.1.3 Andere beleidsdomeinen en 'beleidssamenhang'

Vrijwilligerswerk is uitermate divers van aard. Toch zijn de beleidsmedewerkers die we voor dit onderzoek spraken en enquêteerden vrijwel altijd werkzaam binnen het sociaal domein.

Op zich is dat niet verwonderlijk: juist de Wet Maatschappelijke Ondersteuning bevat een verplichting voor gemeenten om "algemene maatregelen ter bevordering van mantelzorg en vrijwilligerswerk [te treffen]" (art 2.2.2). Maar ook in andere domeinen, waaronder sport, cultuur en openbare ruimte, moet de gemeente zich verhouden tot vrijwilligers en vrijwilligerswerk.

Wat ons betreft zijn het openstaande vragen: welk beleid voeren gemeenten in deze andere domeinen en in welke mate is er sprake van *samenhangend* beleid? Op basis van dit onderzoek hebben we daar onvoldoende zicht op gekregen. Of, een andere mogelijkheid is: er is in deze andere sectoren onvoldoende vrijwilligerswerkbeleid.

2.1.4 Stadsdelen, wijken en kernen en het 'gebiedsgerichte werken'

Het gemeentelijk apparaat strekt verder dan het stadhuis. In grote steden spelen stadsdelen een belangrijke rol, in plattelandsgemeenten dorpskernen. Een deel van het gemeentelijk apparaat, of het nou om beleid of uitvoering gaat, is gebiedsgericht georganiseerd. Dat geldt natuurlijk ook voor sociale wijkteams.

In al deze gebieden - stadsdelen, wijken of dorpskernen - moet de gemeente zich verhouden tot vrijwilligers en hun werk. Hoe ze dat doen is in dit onderzoek niet duidelijk geworden. Wél werd duidelijk dat veel gemeenten hier zelf nog zoekende zijn. Daar komen we hieronder op terug.

2.2 Stand van zaken: wat voor beleid wordt er gevoerd?

De vraag "waar kunnen we vrijwilligerswerkbeleid vinden?" hebben we in de vorige paragraaf beantwoord: bij een beleidsmedewerkers sociaal domein, bij een vrijwilligerscentrale, bij andere beleidsdomeinen en in stadsdelen, wijken of kernen.

In deze paragraaf schetsen we de stand van zaken van gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid. Dat doen we met name op basis van een enquête die we onder beleidsmedewerkers hebben uitgezet. Op basis

daarvan ontstaat een aardig beeld van het gemeentelijk beleid, ten minste ten aanzien van twee van de 'vindplaatsen' van het beleid: de beleidsmedewerker en de vrijwilligerscentrale. Op het vrijwilligerswerkbeleid in andere beleidsdomeinen en het gebiedsgerichte werken hebben we voorlopig nog minder goed zicht.

2.2.1 Wie zijn er betrokken bij het beleid?

Zoals hierboven al gezegd: van de 124 enquêterespondenten werken verreweg de meesten op de afdeling 'sociaal domein'. Enkelen werken bij WMO of W&I of afdelingen die daar inhoudelijk op lijken (bijvoorbeeld 'maatschappelijk domein' of 'WMO en onderwijs'). Er zijn twee respondenten die niet in het sociaal domein werken: één op de afdeling duurzaamheid en één op de afdeling economie.

2.2.2 Staat het beleid op papier?

In verreweg de meeste gemeenten (ca 85%) is het vrijwilligerswerkbeleid op één of andere manier wel op papier vastgelegd. Meestal als paragraaf in een bredere beleidsnota over het sociaal domein of als uitvoeringsopdracht voor een vrijwilligerscentrale of andere uitvoeringsorganisatie. In ruim 20% van de gemeenten is er een separate beleidsnota over vrijwilligerswerkbeleid.

2.2.3 Hoe actueel is het beleid?

In ongeveer 40% van de gemeenten is het beleid in de afgelopen drie jaren (sinds 2018) gewijzigd of is men momenteel bezig met een wijziging. Zo'n wijziging hoeft niet ingrijpend te zijn, maar het toont dat vrijwilligerswerk een 'levend' beleidsterrein is. Er lijkt nu, zo'n zes jaar na de decentralisaties, zelfs wat extra beweging: in ruim 30% van de gemeenten is men nu bezig het beleid aan te passen.

2.2.4 Welke elementen bevat het beleid?

In meer dan de helft van de gemeenten bevat het een visie op de waarde van vrijwilligerswerk, in minder dan de helft gemeenten bevat het een analyse van ontwikkelingen en uitdagingen ten aanzien van vrijwilligerswerk. Verder bevat het beleid in veel gemeenten maatregelen om vrijwilligers(organisaties) te ondersteunen, te waarderen en om mensen te enthousiasmeren voor vrijwilligerswerk (respectievelijk in 70%, ruim 60% en 55% van de gemeenten).

2.2.5 Op welke maatschappelijke opgaven richt het beleid zich?

In ruim 50% van de gemeenten worden er in het beleid specifieke maatschappelijke opgaven benoemd waar vrijwilligerswerk aan kan bijdragen. (in bijna 30% is dat niet het geval, en bijna 20% weet het niet.). Bij gemeenten waar wel specifieke opgaven worden genoemd worden gemiddeld ruim 6 opgaven benoemd. In overweldigende meerderheid gaat het om opgaven in het sociaal domein. Met name het bestrijden van eenzaamheid, participatie van mensen aan de zijlijn en/of statushouders/migranten en het langer thuis wonen van ouderen worden heel vaak genoemd (in 70-90% van de gevallen). Overige onderwerpen, bijvoorbeeld die te maken hebben met groen of cultuur, worden vrij weinig genoemd.

2.2.5 Welk budget is er aan het beleid gekoppeld?

Gemeenten hebben heel uiteenlopende budgetten voor vrijwilligerswerkbeleid. Het varieert van 6.000 euro tot enkele miljoenen. Zoals je zou verwachten is het budget gecorreleerd met de omvang van de gemeente: grote gemeenten hebben meer budget dan kleine gemeenten. Maar ook binnen de

verschillende grootteklassen loopt het zeer uiteen. Deze verschillen zijn moeilijk te interpreteren. Waarschijnlijk bakenen gemeenten hun beleid verschillend af: de een telt bijvoorbeeld de uitvoeringskosten van een vrijwilligerscentrale en subsidies voor vrijwilligersorganisaties mee terwijl de ander dat niet doet. Een volgende keer kunnen we dat scherper uitvragen.

2.2.6 Wat zijn de taken van de vrijwilligerscentrale?

Bijna alle gemeenten (93%) hebben een vrijwilligerscentrale of vergelijkbare uitvoeringsinstantie. In bijna 70% van de gevallen is deze centrale een onderdeel van (welzijns)organisatie waar de gemeente een breder contract mee sluit, slechts in 20% van de gevallen is het een zelfstandige stichting/vereniging.

De taken van de vrijwilligerscentrales vinden we niet opvallend: het matchen van vrijwilligers aan vacatures, het enthousiasmeren van bewoners voor vrijwilligerswerk, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en deskundigheidsbevordering van vrijwilligersorganisaties worden allemaal erg vaak genoemd als taak. Misschien is het meest opvallend dat slechts een minderheid (ruim 40%) aangeeft dat de centrale ook een belangrijke adviesfunctie vervult richting de gemeente. Tijdens interviews hoorden we enerzijds dat centrales graag als serieuze partner willen worden gezien maar zich niet altijd als partner behandeld voelen, anderzijds dat gemeenten soms vinden dat hun centrale niet op dusdanig niveau functioneert dat ze ook een serieuze adviesrol op zich kunnen nemen.

2.3 Spanningen en uitdagingen in het vrijwilligerswerkbeleid

Hierboven hebben we een vrij platte beschrijving gegeven van enkele kenmerken van het gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid. In deze paragraaf diepen we het wat uit door in te gaan op enkele spanningen en uitdagingen in het beleid.

2.3.1 Aan welke waarden van vrijwilligerswerk wordt in het beleid aandacht gegeven?

Hierboven hebben we betoogd dat vrijwilligerswerk op drie manieren van waarde kan zijn: voor de vrijwilliger zelf, voor degene die hulp ontvangt als gevolg van vrijwilligerswerk en voor de samenleving als geheel. In de enquête hebben we gevraagd aan welke waarden in het beleid expliciet aandacht wordt besteed. De uitkomsten zijn niet zo makkelijk te interpreteren. De meeste gemeenten (bijna 90%) besteden aandacht aan de waarde voor de samenleving als geheel. Iets minder gemeenten (ruim 70%) besteden aandacht aan de waarde voor de vrijwilliger. En nog iets minder (65%) besteedt aandacht aan de waarde voor degene die hulp ontvangt. Dat laatste vinden we enigszins opvallend.

2.3.2 Aan welke spanningen wordt aandacht besteed in het beleid?

Uit eerdere gesprekken kwam naar voren dat gemeenten soms een spanning ervaren tussen het enerzijds serieus willen nemen van vrijwilligers(organisaties) en het anderzijds niet willen overvragen of inkapselen van deze vrijwilligers(organisaties). Uit de enquête blijkt het volgende ten aanzien van deze spanning:

- Ongeveer 63% van de respondenten herkent deze spanning. Toch wordt er maar bij slechts een kleine 30% van de gemeenten in het beleid expliciet aandacht is voor deze spanning.
- Men ziet de spanning in de praktijk terugkomen bij bijvoorbeeld complexe hulpvragen, in het samenspel met vrijwilligersorganisaties (die het soms moeilijk vinden hun grenzen te bewaken, met name kleinere 'grass roots' organisaties)
- Sommige respondenten leggen de link met tekorten in het sociaal domein en afschalen van professionele inzet waardoor druk op vrijwilligers toeneemt

- Eén respondent geeft een mooie analyse dat de transformatie van het sociaal domein juist is gericht op deze inkapseling van vrijwilligerswerk, dat vrijwilligerswerk noodgedwongen een poot van gemeentelijk beleid is geworden.
- Ongeveer een kwart tot een derde van de gemeenten (die deze spanning herkent) geeft aan nog geen goede manier te hebben gevonden om met deze spanning om te gaan. Gemeenten die hier wel een goede manier voor hebben gevonden doen dat bijvoorbeeld door 'goed overleg met het vrijwilligersveld' en 'van elkaar te weten wat er speelt', en soms ook door specifieke coaching en ondersteuning voor vrijwilligersorganisaties en/of door heldere afspraken te maken (bv in subsidieverordeningen, opdrachtverstrekkingen).

Een ander spanningsveld dat uit eerdere gesprekken naar voren was gekomen is dat gemeenten enerzijds de kracht van vrijwilligerswerk willen benutten, en anderzijds ervoor willen waken geen reguliere arbeidsplaatsen te verdringen. In de enquête hebben we gevraagd of men deze spanning herkent en welke rol dit krijgt in het beleid. Hieruit blijkt:

- Wederom valt op dat deze spanning vaker wordt herkend (ongeveer 53% van de gemeenten) dan dat er in het beleid aandacht aan wordt besteed (in bijna 30% van de gemeenten).
- Men ziet deze spanning vooral in relatie tot de tegenprestatie en participatie-inspanningen bij de Participatiewet. Verder noemen respondenten ook dat het speelt in de zorg, bij vrijwillig vervoer van doelgroepen die ook per taxi vervoerd kunnen worden of bij stageplekken vanuit het onderwijs. Een enkeling noemt dat het afhankelijk is van de krapte op de arbeidsmarkt ('zolang er genoeg vacatures zijn leeft dit niet')
- Een klein deel geeft aan nog geen goede manier te hebben gevonden om met deze spanning om te gaan. Andere gemeenten geven aan dat goed overleg belangrijk is ('benoemen en bespreken') en duidelijke verwachtingen en taakomschrijvingen.

Ook bleek uit onze eerder gesprekken dat gemeenten steeds meer waarde gaan hechten aan inwonersparticipatie en burgerinitiatieven, maar dat ze ook nog wel worstelen hoe ze hiermee om moeten gaan. Ook dit hebben we in de enquête voorgelegd. Daaruit blijkt:

- Veel gemeenten herkennen dit punt (83%) en ook relatief veel gemeenten (ruim 60%) besteden hier expliciet aandacht aan in hun beleid.
- De uitdagingen die ze op dit punt signaleren gaan vrij vaak over het vinden van een balans tussen ondersteunen en eigen verantwoording / faciliteren zonder het over te nemen / waar faciliteer je, waar laat je los, waar stuur je bij? Eén respondent benoemt dat successen met bewonersinitiatieven vooral liggen op gebied van beheer van buitenruimte en minder in het sociaal domein. Ook noemt een aantal gemeenten dat de gemeente zelf nog een ontwikkeling moet doormaken, dat ze ruimte moet maken voor deze initiatieven, niet alles vastleggen in regels, niet schrikken als burgers iets willen doen.

2.3.3 Wat vinden gemeenten de belangrijkste uitdagingen?

De belangrijkste uitdagingen die gemeenten benoemen gaan relatief vaak over het werven / behouden van vrijwilligers. Daarbij worden dan soms de jonge vrijwilligers specifiek benoemd en het werven van vrijwilligers voor bestuursfuncties. Ook het opstarten na Corona en de achtergrond van de vergrijzing (en wegvallen van veel actieve vrijwilligers) worden een aantal keer genoemd. Verder ziet een aantal gemeenten de belangrijkste uitdagingen vooral in ontwikkeling van beleid: beleid (beter) op papier zetten en meer verbinding leggen met andere domeinen.

2.3.4 Wat zien gemeenten als de kracht van hun eigen aanpak?

We hebben gemeenten ook gevraagd wat zij de kracht van hun aanpak vinden. Daarbij wordt vaak gewezen op de goede samenwerking tussen gemeenten, vrijwilligerscentrale en vrijwilligersorganisaties ('korte lijnen' wordt vaak genoemd). Ook de kracht van de vrijwilligerscentrale wordt relatief vaak

genoemd (goed personeel, lokaal geworteld, innovatief, laagdrempelig). Eén respondent vindt de aanpak juist 'dat er geen beleid is', en één respondent vindt de gebiedsregisseurs een kracht.

2.3.5 Wat zouden gemeenten willen verbeteren aan hun eigen vrijwilligerswerkbeleid?

Gemeenten benoemen een aantal zaken die ze willen verbeteren. Een aantal gemeenten wil meer beleid, meer overkoepelende kaders, meer visie. Een aantal gemeenten wil de meerwaarde van vrijwilligerswerk aantonen en/of meer bestuurlijk begrip voor de zaak, een aantal gemeenten wil een ontwikkeling richting gebiedsgericht werken inzetten en een aantal gemeenten wil nieuwe en andere doelgroepen voor vrijwilligerswerk bereiken (jonge vrijwilligers, vrijwilligers met een migratieachtergrond).

2.3.6 Welke ondersteuning kunnen gemeenten hierbij gebruiken?

Ongeveer een derde van de gemeente geen aan hier geen ondersteuning bij nodig te hebben. De anderen zouden vooral baat hebben bij kennisuitwisseling, bijvoorbeeld door het uitwisseling van goede voorbeelden of contact met andere gemeenten. Enkele andere gemeenten zouden financiële ondersteuning willen / meer capaciteit om beleid te maken en daar uitvoering aan te geven. Sommige gemeenten willen wel ondersteuning bij het vormgeven van een gebiedsgerichte aanpak.

2.4 Samenvatting en reflectie

Als slot van dit hoofdstuk reflecteren we kort op de belangrijkste uitkomsten. Zeven zaken vallen ons op:

- De enquête geeft, mede dankzij de hoge respons, een heel breed en redelijk compleet beeld van de stand van lokaal vrijwilligerswerkbeleid in het land. Dat was ook niet de centrale doelstelling van het onderzoek, maar is toch mooi dat we dit overzicht nu op papier hebben.
- Het feit dat zoveel mensen bij gemeenten zin hadden om deze enquête in te vullen geeft aan dat er best veel animo is voor reflectie op het beleid, mensen vinden het een nuttige besteding van hun tijd om hier even bij stil te staan. Veel beleid is van redelijk recente datum of in ontwikkeling. Ook dat laat zien dat vrijwilligerswerkbeleid een levend beleidsterrein is. Misschien wel meer levend dan we in eerste instantie op basis van gesprekken met centrales hadden verwacht.
- In de interviews met gemeenten hoorden we vaak ronkende teksten over vrijwilligerswerk. Veel mensen noemden vrijwilligerswerk 'het cement van de samenleving'. Uit gemeentelijk beleid spreekt toch - op basis van deze enquête - een iets plattere en beperktere opvatting van vrijwilligerswerk en de waarde daarvan. Vrijwilligerswerk speelt toch vooral een belangrijke rol bij het realiseren van doelen in het sociaal domein. Andere domeinen, zoals cultuur of groen worden nauwelijks onderkend in het gemeentelijk beleid.
- Hieruit geredeneerd wordt vrijwilligerswerk vooral opgevat als - kort door de bocht - het drinken van kopjes koffie, taalmaatje zijn, misschien helpen bij administratie of boodschappen doen. Uitdagingen van vrijwilligerswerkbeleid gaan dan over de samenwerking met professionals, omgang met complexe problematiek en het niet overvragen van professionals, en verschuiving van taken naar vrijwilligers onder druk van bezuinigingen. Vrijwilligerswerkbeleid gaat dus in mindere mate, of niet, over het bevorderen van natuur of cultuur, laat staan een gezonde lokale democratie.
- Enerzijds zijn dit misschien ietwat ontnuchterende uitkomsten - het beleid aangaande vrijwilligerswerk is minder ronkend dan sommige interviews deden vermoeden - anderzijds zijn er wel mogelijkheden om de blik te verruimen. Sommige gemeenten zijn expliciet op zoek naar verbreding, naar verbinding met andere domeinen. Ook willen gemeenten meer gebiedsgericht

gaan werken en zoeken ze nog hoe dat te doen. Daar liggen misschien aanknopingspunten om mee aan de slag te gaan. Veel gemeenten geven aan baat te hebben bij kennisuitwisseling.

- Uit de enquête spreekt toch ook wel dat gemeenten vaak het gevoel hebben dat ze eigenlijk te weinig middelen hebben om goed vrijwilligerswerkbeleid te voeren. Zoals één van de respondenten het verwoordt: 'we spelen noodgedwongen op een zeventje'.
- Vrijwilligerscentrales spelen een heel belangrijke rol in het vrijwilligerswerkbeleid. Vrijwel alle gemeenten hebben een dergelijke instantie. Voor een aanzienlijk deel van de gemeenten bestaat het vrijwilligerswerkbeleid uit de opdrachtverstrekking aan de vrijwilligerscentrale. En wanneer we gemeenten vragen naar de kracht van hun aanpak dan wijzen vrij veel gemeenten naar de kwaliteit van hun centrale. Andersom ligt hier ook nog ruimte voor verbetering: sommige gemeenten zouden graag een sterkere centrale hebben die meer adviserend optreedt en niet als 'ondergeschikte uitvoerder'. Van centrales hebben we eerder gehoord dat zij dit ook graag willen. Dit stelt wel eisen aan de kwaliteit van de centrale.

3 Conclusie

In dit hoofdstuk trekken we conclusies. We vatten eerste (paragraaf 3.1) de twee modelletjes samen die we eerder al introduceerden. Vervolgens (3.2) doen we een voorzet voor wat nou *goed* gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid is. Tot slot (3.3) doen we enkele suggesties voor een vervolg.

3.1 Denken over vrijwilligerswerk en vrijwilligerswerkbeleid

Behalve een stand van zaken van het huidige vrijwilligerswerkbeleid hebben we in de voorgaande hoofdstukken twee denkkaders aangeboden.

Het eerste denkkader gaat erover dat de waarde van vrijwilligerswerk gezocht moet worden in de driehoek van vrijwilliger, diegene die profijt heeft van het vrijwilligerswerk en de samenleving als geheel. Vrijwilligerswerk op zijn best is voor alle drie van waarde.

Het tweede denkkader helpt ons nadenken over de afbakening van vrijwilligerswerkbeleid: waar hebben we het over wanneer we het over vrijwilligerswerkbeleid hebben? In grote lijnen zijn er vier vindplaatsen van het beleid: een beleidsmedewerker die 'dossierhouder' is, een vrijwilligerscentrale, ambtenaren die zich in andere domeinen verhouden tot vrijwilligers en ambtenaren die zich in hun stadsdeel, wijk of dorpskern verhouden tot vrijwilligers. Dit kader helpt ons enerzijds nadenken over de 'breedte' van het beleid (zijn al deze partijen betrokken bij het vrijwilligerswerkbeleid?) en anderzijds over de 'samenhang' van beleid (zijn de inspanningen van de verschillende partijen in lijn met elkaar?)

3.2 Wat is goed vrijwilligerswerkbeleid?

De ambitieuze vraag waar we dit onderzoek mee zijn begonnen - "wat is *goed* vrijwilligerswerkbeleid" - is met al het bovenstaande nog niet beantwoord. De mensen die we voor dit onderzoek spraken hebben geen blauwdruk paraat voor goed vrijwilligerswerkbeleid. Toch dient zich wat ons betreft op basis van dit onderzoek wel een aantal elementen van een antwoord aan. We benoemen ze hieronder.

- In goed beleid vindt men allereerst een balans tussen de verschillende waarden die vrijwilligerswerk kan vervullen: voor de vrijwilliger zelf, voor degene die direct baat heeft bij het geleverde werk en voor de samenleving als geheel. Deze balans moet op alle niveaus op orde zijn. Zo kunnen individuele vrijwilligers zich afvragen of deze balans op orde is in hun vrijwilligerswerk, vrijwilligersorganisaties kunnen zich afvragen of de balans in orde is in hun werk en de wijze waarop ze omgaan met vrijwilligers en 'belanghebbenden' en de gemeente kan het zich afvragen in de wijze waarop ze omgaan met vrijwilligersorganisaties, vrijwilligers en belanghebbenden.
- Een valkuil voor gemeenten is dat vrijwilligerswerkbeleid wordt geïnstrumentaliseerd. De gemeente die goed beleid voert maakt de vrijwillige inzet van haar burgers niet ondergeschikt aan specifieke beleidsvoornemens. Wanneer de balans tussen de verschillende functies van vrijwilligerswerk op orde is (zie punt hierboven) kan er overigens nauwelijks sprake zijn van instrumentalisering.
- Vrijwilligerswerkbeleid is een netwerkdocument. Als het goed zijn in ieder geval de vier elementen uit het tweede modelletje hierboven betrokken: beleidsmedewerker sociaal domein, vrijwilligerscentrale, andere beleidsdomeinen en stadsdelen/wijken/kernen. Bij goed vrijwilligersbeleid is er sprake van samenhang tussen de inspanningen van deze verschillende partijen. Goed beleid is coherent beleid. Concreet betekent dat bijvoorbeeld dat verschillende afdelingen samen optrekken in de omgang met vrijwilligersorganisaties.
- Goed vrijwilligerswerkbeleid besteedt expliciet aandacht aan de spanningen en moeilijkheden die samengaan met vrijwilligerswerk. Bijvoorbeeld: hoe zorg je ervoor dat je vrijwilligers en hun organisaties wél serieus neemt en verantwoordelijkheid durft te geven maar ze tegelijkertijd niet overvraagt? Deze vraag is actueler geworden sinds de transities en de huidige tekorten in het sociaal domein. Of: hoe zorg je ervoor dat je de energie en kracht van vrijwilligers benut, vrijwilligers ook verantwoordelijkheid geeft, maar daarmee geen reguliere arbeidsplaatsen verdringt?
- Goed vrijwilligerswerkbeleid vergt dat de gemeente zich dienstbaar en responsief opstelt. Dus niet dirigerend. Goed beleid waardeert vrijwilligerswerk om wat het is. Het onderkent dat vrijwilligers het niet doen omdat de gemeente dat fijn vindt, maar omdat ze dat zelf willen en omdat ze iets goeds willen doen. Goed beleid onderkent daarmee dat het grondmotief van vrijwilligerswerk de liefde is. Goed beleid koestert, waardeert, faciliteert en kanaliseert deze liefde.

Samenvattend: goed vrijwilligerswerkbeleid is bescheiden in de kern - het onderkent dat het beleid niet het belangrijkste is - en heeft lange tentakels - goed verknoopt in de gemeente en de samenleving. In de omgang met vrijwilligerswerk kan de gemeenten zich geen efficiënte, daadkrachtige uitvoerende overheid tonen zoals bijvoorbeeld het new public management dat van overheden vraagt. Het is bij uitstek een onderwerp dat de overheid uitdaagt om zich te laten zien als netwerkende en dienende overheid.

3.3 Hoe verder?

Een aantal zaken uit dit onderzoek lijkt ons interessant om samen met gemeenten, centrales en vrijwilligersorganisaties verder uit te diepen, ofwel door middel van onderzoek ofwel door middel van kennisuitwisseling. We sommen ze hier op.

- Een aantal gemeenten geeft aan dat ze graag meer willen doen met gebiedsgericht werken. Dit is een onderwerp waar we in dit onderzoek nog onvoldoende zicht op hebben: hoe wordt er in stadsdelen, wijken en kernen omgegaan met vrijwilligerswerk? Hoe verhoudt dit zich tot het vrijwilligerswerkbeleid dat in het sociaal domein wordt gemaakt en door de vrijwilligerscentrale wordt uitgevoerd? Is hier een goede samenhang in te vinden?
- Vrijwilligerswerkbeleid richt zich toch met name op het sociaal domein. We vragen ons af: hoe wordt er in andere domeinen mee om gegaan? Kan het beleid worden verbreed naar deze domeinen?
- Gemeenten zien in de opkomst van bewonersinitiatieven en burgerinitiatieven een belangrijke ontwikkeling. Tegelijkertijd vinden ze het soms moeilijk om hiermee om te gaan. Hoe neem je ze serieus, hoe geef je ze ruimte, met welke initiatieven doe je zaken en met welke niet en waarom?
- Hoe benut je ten volle het potentieel van vrijwilligerswerk en voorkom je tegelijkertijd, in een context van tekorten in het sociaal domein, dat je vrijwilligers overvraagt en/of instrumentaliseert?

BIJLAGE: ENQUÊTERESULTATEN

Deze bijlage bevat de resultaten van een enquête die is uitgezet onder beleidsmedewerkers van gemeenten die zich bezighouden met vrijwilligerswerkbeleid. De enquête is door 124 personen uit 117 gemeenten ingevuld.

B.1 Verspreiding van de enquête

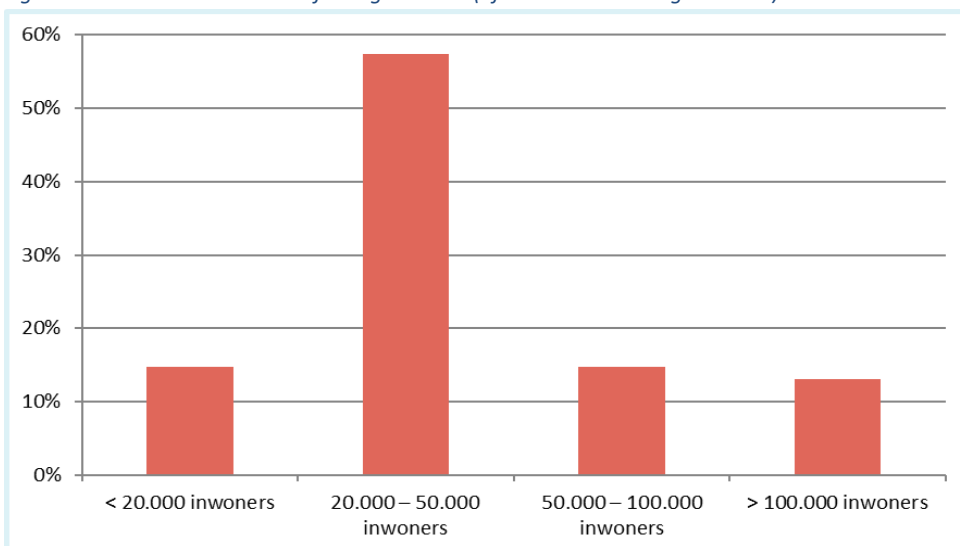
De enquête is in beginsel op twee verschillende manieren verspreid:

- We hebben een gerichte uitnodiging gestuurd aan 202 personen waar we naam en e-mailadres van hadden. Deze mensen hebben eerst een uitnodiging gekregen, en een week later nog een herinnering. 83 van deze personen hebben de enquête ingevuld (41%).
- We hebben een open link gemaakt waarmee de enquête is in te vullen. Deze link hebben we per mail verstuurd naar algemene e-mailadressen van gemeenten waar we geen contactpersoon en/of direct e-mailadres van hadden, met het verzoek om de mail door te sturen naar de juiste persoon. Op deze manier zijn 156 gemeenten aangeschreven. Verder is de open link door Vereniging NOV gedeeld met vrijwilligersorganisaties met het verzoek hun gemeente aan te sporen om de enquête in te vullen. Via deze open link zijn 41 reacties op de enquête verzameld.

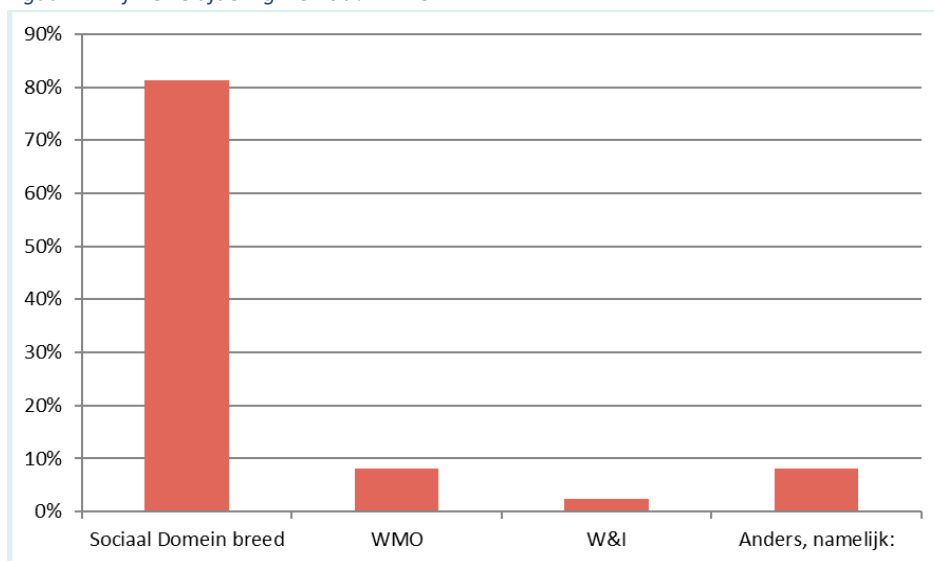
De analyses in dit rapport zijn gebaseerd op de reacties die tot en met 15 juni 2021 binnen zijn gekomen.

B.2 Achtergrond respondenten en gemeenten

Figuur 1 - Hoeveel inwoners heeft uw gemeente (of uw samenwerkingsverband)? n=122

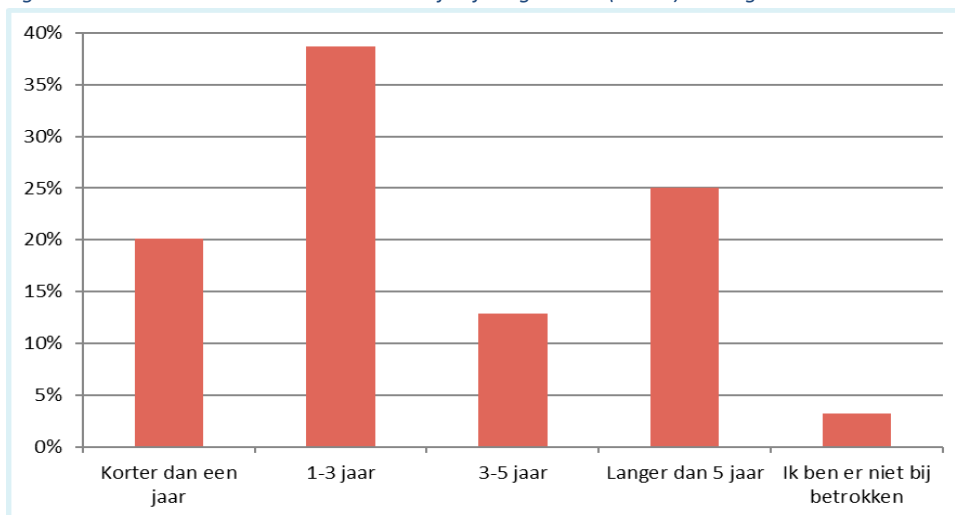
Figuur 2 - Bij welke afdeling werkt u? n=123

10 mensen antwoordden: 'anders, namelijk'. Zij antwoordden:

- Maatschappelijk Domein
- Team participatie & leefbaarheid
- Team Samenleving
- Duurzaamheid
- Welzijn en leefbaarheid
- Zorg & Participatie
- Samenleving
- Wmo en Onderwijs
- Economie
- Beleid en ontwikkeling maatschappelijke zaken

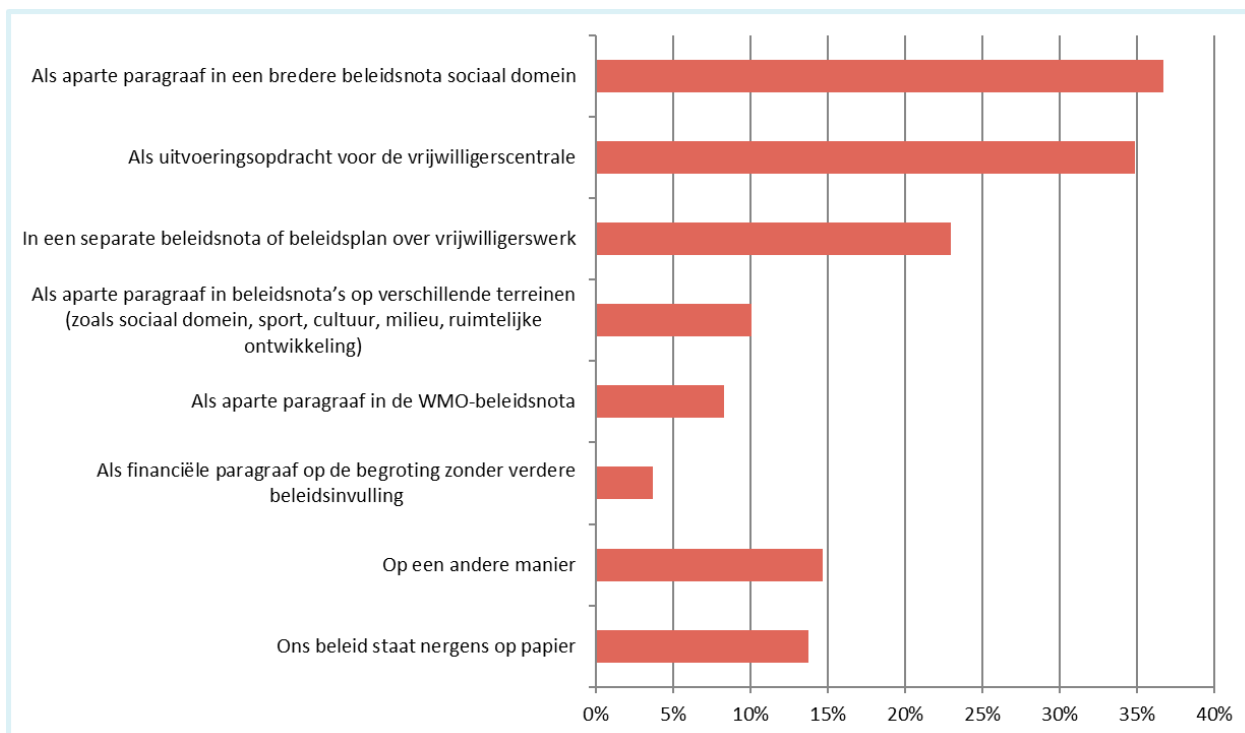
Figuur 3 - Sinds wanneer bent u betrokken bij vrijwilligerswerk(beleid) in uw gemeente? n=124

B.3 Overzicht vrijwilligerswerkbeleid

Hoe is het beleid vastgelegd?

Figuur 4 - Hoe is jullie vrijwilligerswerkbeleid vastgelegd? [meerdere antwoorden mogelijk]. n=109. 109 respondenten gaven samen 158 antwoorden.

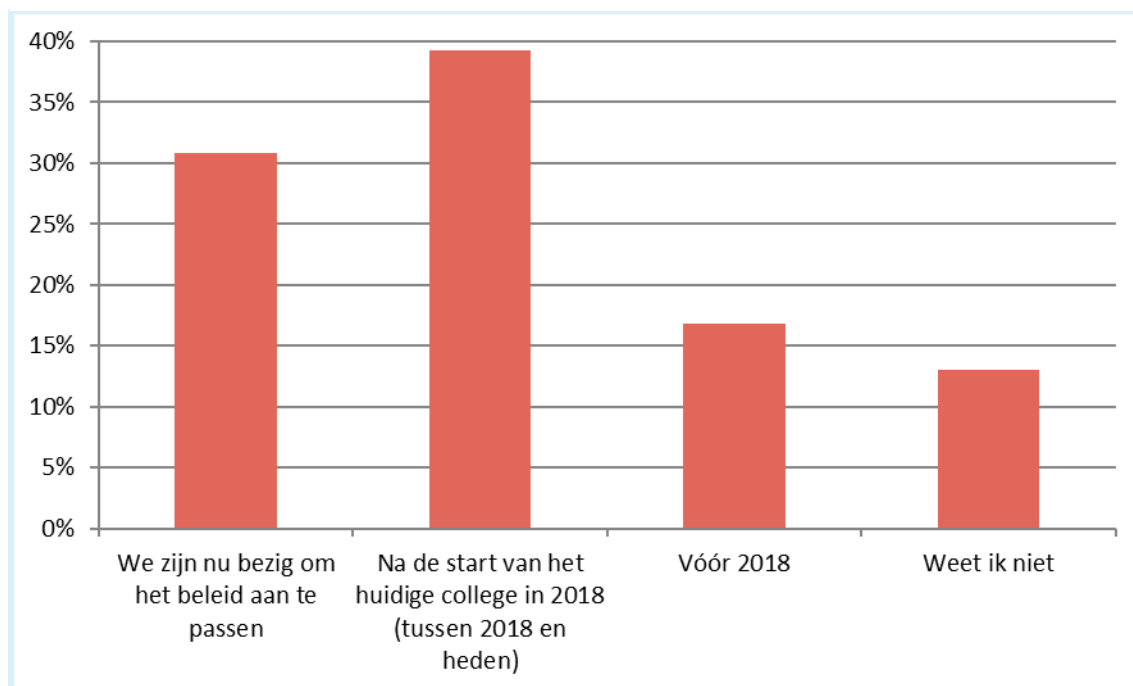

16 respondenten vinkten aan dat ze het beleid op een andere manier hadden vastgelegd. Ze zeiden bijvoorbeeld:

- beleidsregels bij subsidieverordening over subsidie aan vrijwillige(rs) organisaties
- Onderdeel van breed integraal beleidsplan Sociaal Domein
- opdracht aan gesubsidieerde maatschappelijke organisatie via beschikking
- Wij zijn bezig met ontwikkelen van breed preventiebeleid. het vrijwilligersbeleid is hier onderdeel van.
- In de visie en het beleidsplan van onze welzijnsinstelling.
- in het Programma van Ontwikkeling aan de grotere vrijwilligersorganisaties. Dat is de "opdracht" die we in co creatie met de organisaties onschrijven en dat is eigenlijk de opdracht waar ze zich op richten in de uitvoering
- Als aparte paragraaf (actielijn) in het Actieprogramma Versterken Sociale Basis en Preventie
- Als uitvoeringsopdracht voor een welzijnsorganisatie
- Integraal onderdeel binnen het beleid sociaal domein

Wanneer is het beleid voor het laatst gewijzigd?

Figuur 5 - Wanneer hebben jullie dit beleid voor het laatst inhoudelijk aangepast? n=107

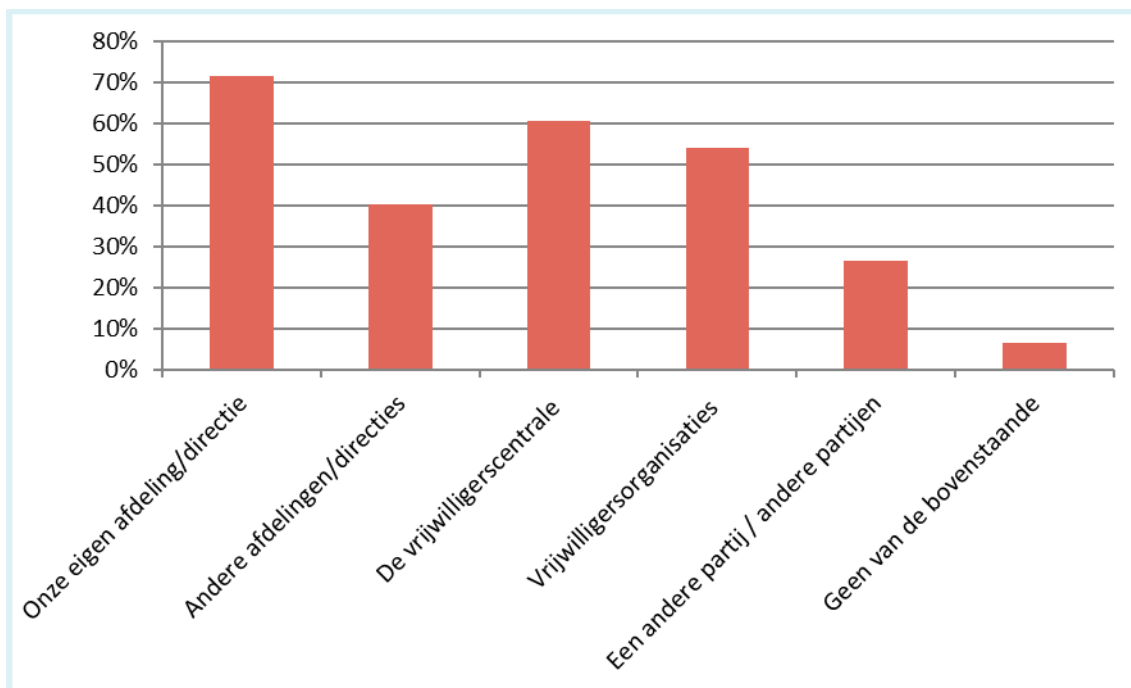

31 respondenten gaven hier een toelichting bij. Ze zeiden bijvoorbeeld:

- Geen beleid maar verschillende opdrachten, beschikkingen en visie. Subsidieregelingen worden wel jaarlijks aangepast
- We zijn voornemens het vrijwilligersbeleid te actualiseren in 2022. Daarnaast is in april 2021 de Herijkingsnota sociale basis vastgesteld, waarin vrijwilligerswerk als een belangrijk onderdeel voor de sociale basis is en dat we dit willen faciliteren.
- Wij zijn een fusiegemeente en bestaan vanaf 1 januari 2019.
- In het beleidskader Sociaal Domein staat het belang van vrijwilligerswerk genoemd. Er is geen aparte beleidsnotitie vrijwilligerswerk meer, met name omdat vrijwilligerswerk een vraagstuk van de gemeenschap is. De verantwoordelijkheid van de gemeente is beperkt.
- We passen het beleid jaarlijks aan nav actualiteiten
- Vrijwilligersbeleid wordt als onderdeel van nieuw beleidsplan voor sociaal domein meegenomen.
- Opdracht wordt iedere twee jaar opnieuw verstrekt.
- De nieuwe nota (2021-2024) wordt volgende week vastgesteld in de raad
- We gaan in de tweede helft 2021 een nota vrijwilligerswerk schrijven.
- We hebben zojuist een enquête gehouden onder vrijwilligers en organisaties om de ondersteuningsbehoefte in kaart te brengen. Dit om in beeld te brengen of we nog de juiste ondersteuningstaken subsidiëren, maar ook door welke organisaties die het beste kunnen worden uitgevoerd.
- we zijn ook bezig met een beleidsnotitie versterking sociale basis waar vrijwillige inzet een belangrijk onderdeel van is
- Bij de inrichting van de nieuwe welzijnsinstelling i.v.m. fusie gemeente.
- zijn nu een onderzoek aan het doen naar de ondersteuningsbehoeften van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties

Wie worden betrokken bij totstandkoming beleid?

Figuur 6 - Wie zijn betrokken geweest bij de totstandkoming van jullie beleid? 109 respondenten gaven samen 283 antwoorden, dat is gemiddeld 2,6 per respondent.

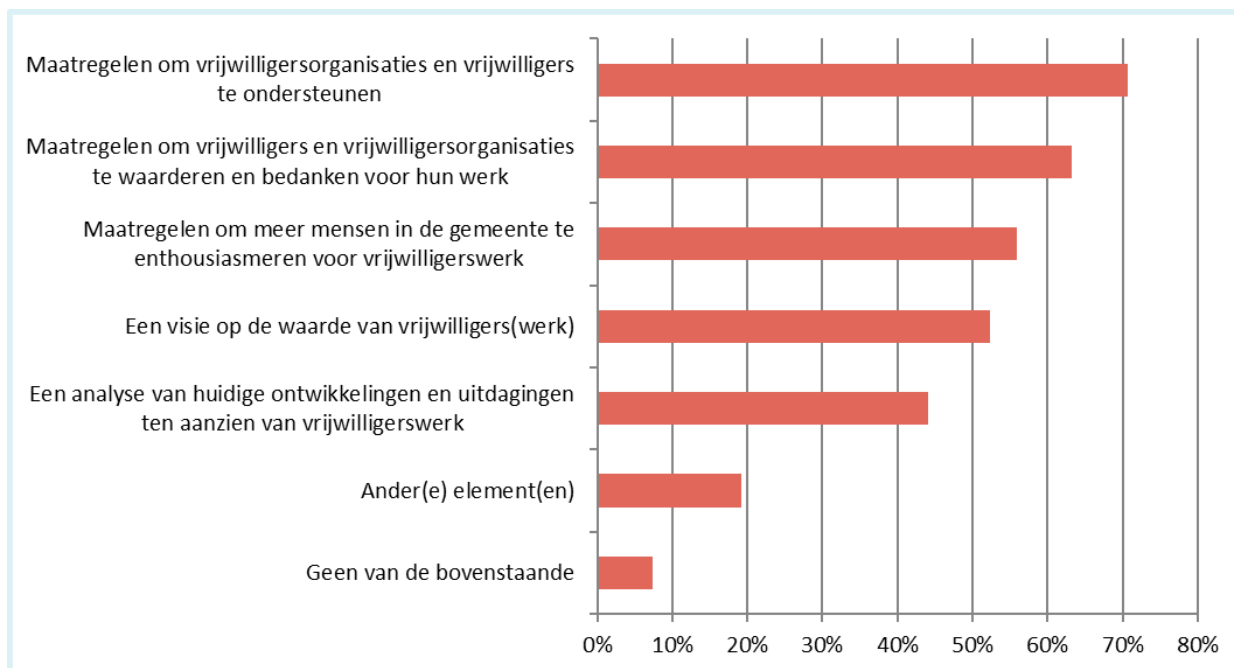

29 respondenten gaven aan dat een andere partij / andere partijen betrokken zijn geweest. Zij konden hun antwoord toelichten. Ze schreven daarbij bijvoorbeeld:

- Alhoewel wij geen apart vrijwilligersbeleid hebben, worden (nieuwe)acties in nauwe samenwerking met genoemde partijen uitgevoerd.
- Adviesraad, Seniorenplatform, vrijwilligers
- Een breed scala aan organisaties in de gemeente
- Commissie Inwonerszaken, individuele vrijwilligers
- Wmo adviesraad
- collega gemeenten
- andere gemeenten binnen de Wmo samenwerking
- Movisie
- De samenwerkende partners in het voorliggend veld
- welzijnsorganisatie
- sociale raad
- Sociaal team
- platform vrijwilligersbeleid
- professionele gesubsidieerde organisaties die de vrijwillige(rs) organisaties begeleiden

Waaruit bestaat het vrijwilligerswerkbeleid?

Figuur 7 - Welke elementen bevat jullie beleid? 109 respondenten gaven samen 341 antwoorden.

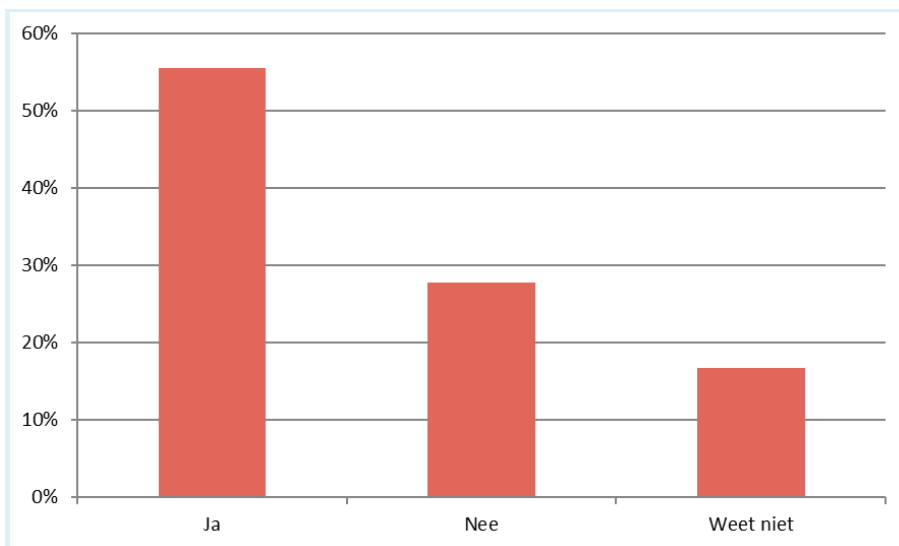

21 respondenten gaven aan dat hun beleid ook een ander element of andere elementen bevat. Zij lichtten dat bijvoorbeeld als volgt toe:

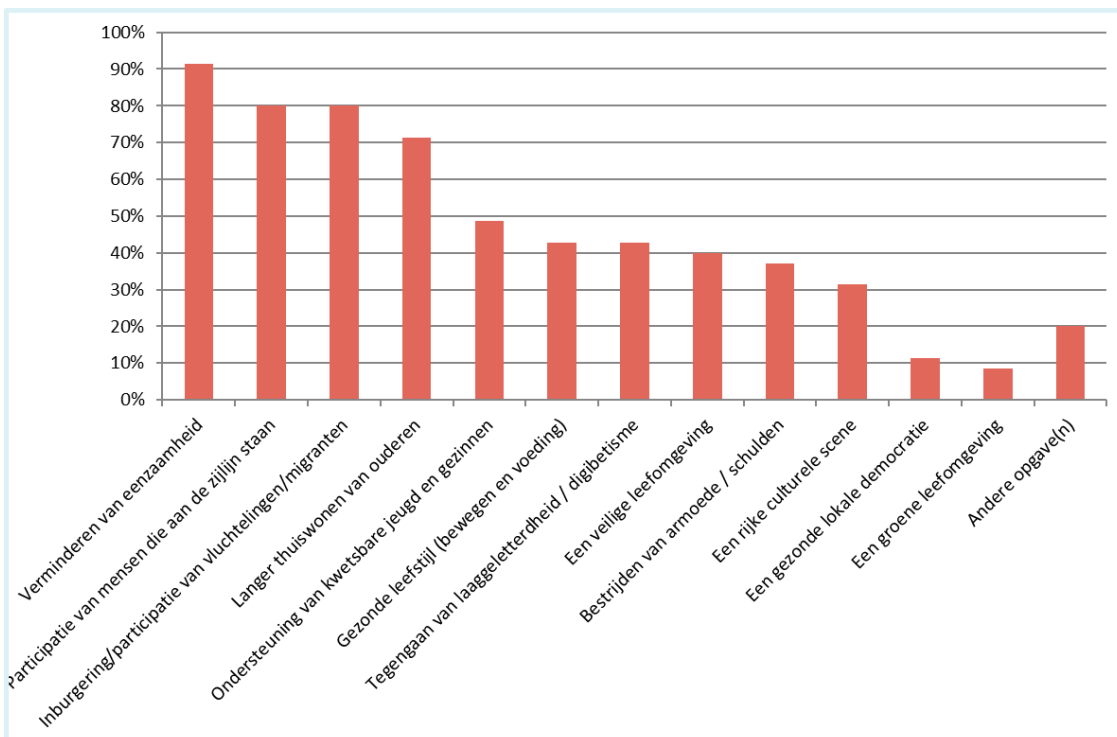
- Gemeentelijke vrijwilligersverzekering, ook waarderingspenningen en certificaten.
- aandacht voor mantelzorgers als bijzondere groep
- trends op diverse maatschappelijke terreinen worden in beeld gebracht, ook op gebied van vrijwilligerswerk
- we werken met 5 v's: vinden, verbinden, verblijden, versterken, verlichten
- Verdere uitwerking binnen uitvoeringsplannen sociaal domein, aansluiting formele-informele ondersteuning en werkplan van ons steunpunt vrijwilligers
- Het belang van vrijwilligerswerk in [...] onder de noemer 'iedereen doet mee' en gemeenschappen waarin inwoners vanzelfsprekend (vrijwillig) naar elkaar omkijken.
- In de verschillende beleidsplannen is omschreven hoe vrijwilligerswerk kan worden ingezet als (laagdrempelige) preventie en zo onze inwoners zo goed mogelijk te ondersteunen. De daadwerkelijke uitvoering ligt bij onze maatschappelijk partners.
- Verbinden en makelen.
- Samenwerking tussen informele (vrijwilligers-) initiatieven en formele (zorg)organisaties
- Als basis is de Handreiking van Movisie genomen; Versterken, Verlichten, Verbinden.
- Omdat het beleidsplan breed is en overstijgend, komen veel van deze onderwerpen naar voren in een uitvoeringsprogramma. dus het doel is om mensen te enthousiasmeren en vrijwilligers/organisaties te ondersteunen etc, maar hoe dit gebeurt staat niet allemaal in het beleid.
- Aanpak van kwetsbare vrijwilligers
- Vanuit visie zijn ambities verwoord vanuit maatsch. opgaven. Breder dan sec vrijwilligerswerk. Stimuleren samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties zoals jobcarving en betrekken vrijwilligers vanuit sociaal/economische mindere positie. Iedereen kan vrijwilliger zijn.

Welke maatschappelijke opgaven komen in het beleid aan bod?

Figuur 8 - Worden er in jullie vrijwilligerswerkbeleid specifieke maatschappelijke opgaven benoemd waar vrijwilligerswerk een bijdrage aan kan leveren? n=108

Figuur 9 - Aan welke maatschappelijke opgaven kan vrijwilligerswerk volgens jullie beleid een bijdrage leveren? 35 respondenten gaven samen 212 antwoorden (gemiddeld 6,1 per persoon)

7 respondenten gaven aan dat er nog andere opgaven waren waar vrijwilligerswerk volgens hun beleid een bijdrage kan leveren. Zij zeggen bijvoorbeeld:

- talentontwikkeling, betaalbaarheid (afschalen) van zorg, preventie
- eigenlijk op alle leefgebieden, speciale aandacht voor samenhang en samenwerking tussen formele en informele ondersteuning
- digitaal vaardiger maken van inwoners
- Meedoen en meedoen mogelijk maken. De uitsplitsing naar doelen of subdoelen is niet zo concreet naar thema gemaakt. Hoofdpoging in de gemeente is toewerken naar een Inclusieve samenleving.
- Alle genoemde onderwerpen kunnen als zodanig geïnterpreteerd worden, want ze worden niet apart vermeld.
- Het voorkomen dat er een beroep op maatwerkvoorzieningen wordt gedaan

Hoe hoog is het jaarlijkse budget voor vrijwilligerswerkbeleid?

We hebben in een open vraag gevraagd hoe hoog het jaarlijkse budget is voor het vrijwilligerswerkbeleid. Deze vraag is door 95 respondenten beantwoord.

Voor gemeenten met minder dan 20.000 inwoners (n=11) geldt:

- 7 gemeenten noemen een bedrag. Dit varieert van 10.000 euro (2 keer genoemd) tot 215.601 euro. Andere noemen 40.000, 45.000, 50.000 en 88.000 euro.
- 4 gemeenten maken een kwalitatieve opmerking:
 - Er is geen vast budget voor vrijwilligers, maar is verweven in de budgetten Wmo, Sport en Cultuur.
 - Moeilijk om dat zo even te noemen, zit in diverse begrotingsposten verwerkt
 - rond de 30.000 direct voor vrijwilligersbeleid, maar we subsidiëren ook andere organisaties met veel vrijwilligers.
 - We hebben een potje lokaal actief voor incidentele subsidie aanvragen, daar zit ook geld in voor eventuele bijscholing. Verder zit het geld verdeeld over de betreffende beleidsterreinen. Dus geld bij integratie, armoede, preventieve huisbezoeken, mantelzorg, etc.

Voor gemeenten met tussen de 20.000 en 50.000 (n=56) inwoners geldt:

- 34 gemeenten noemen een bedrag. Dit varieert van 0 euro (2 keer genoemd) tot 270.000 euro.
 - 22 gemeenten zitten tussen 6.000 en 85.000 euro.
 - 6 gemeenten zitten tussen 90.000 en 150.000 euro
 - 3 gemeenten zitten tussen 200.000 en 270.000 euro.
- 22 gemeenten maken een kwalitatieve opmerking. Zij zeggen bijvoorbeeld:
 - Niet in 1 budget te vangen. Betreft versnipperde budgetten.
 - Is onderdeel van de budgetsubsidie aan lokale welzijnsorganisatie
 - circa 150.000. Dit is exclusief ontmoetingspunten. Het gaat om het (...) en ondersteunende diensten, zoals het opbouwwerk. Ook zit er in diverse subsidies nog een bijdrage voor vrijwillige inzet. Deze heb ik NIET meegeteld.
 - geen geoordeeld bedrag. Onderdeel van een lumpsum-bedrag aan de welzijnsorganisatie die o.a. is voor de uitvoer van het vrijwilligersbeleid
 - Wij hebben geen specifiek budget voor vrijwilligersbeleid. De budgetten zijn veelal gekoppeld aan maatschappelijke opgaven waarin vrijwilligerswerk een bijdrage kan leveren. Het is aan onze maatschappelijke partners om hier samen met vrijwilligers invulling aan te geven.
 - Is verweven in meerdere begrotingsposten en als zodanig niet traceerbaar
 - Er is geen specifiek budget voor vrijwilligersbeleid. Er worden wel verschillende vrijwilligers organisaties bekostigd binnen het sociaal domein. Ook is er sinds dit jaar

een subsidie voor een (...). Daarnaast zijn er regelingen en verzekeringen voor vrijwilligers. Dit najaar worden zaken meer op een rijtje gezet.

- Onderdeel van een grotere subsidie. Niet specifiek in een bedrag uit te drukken.
- 561 uur op jaarbasis

Voor gemeenten tussen 50.000 en 100.000 inwoners (n=15) geldt:

- 5 gemeenten noemen een bedrag. Dit varieert van 100.000 tot 300.000 euro.
- 10 gemeenten geven een meer kwalitatief antwoord. Zij zeggen bijvoorbeeld:
 - Is door onze systematiek niet te zeggen. Partners verdelen zelf de subsidiegelden.
 - weet niet. is versnipperd binnen de organisatie
 - Dat ligt eraan hoe je het definieert? hebben apart budget voor servicepunt plus voor verenigingsondersteuning en voor uitvoer diversen
 - Rond de 400.000 voor de organisatie die de vrijwilligerscentrale runt, echter ook vele vrijwilligersorganisaties in [...] ontvangen een bijdrage voor hun werk. het totaalbedrag is niet makkelijk te achterhalen en de maatschappelijke waarde loopt in de miljoenen. (denk daarbij aan Humanitas, [...], Voedselbanken, zorginstellingen ed)
 - niet specifiek voor beleid, maar wel voor een vrijwilligersdag

Voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (n=13) geldt:

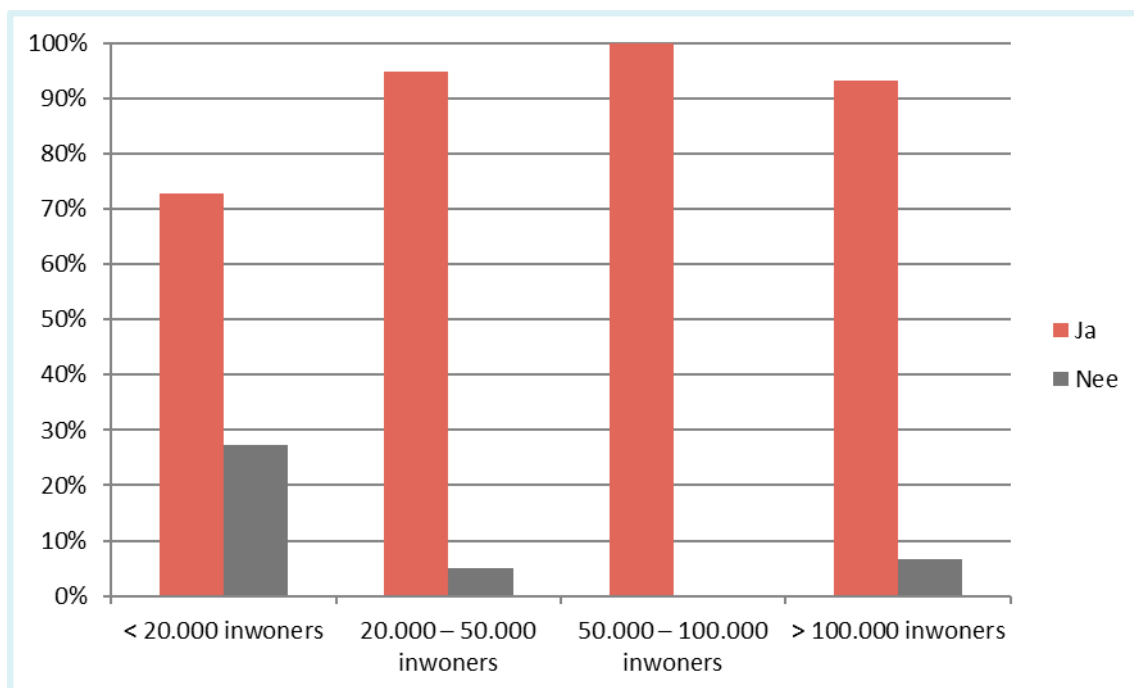
- 6 gemeenten noemen een bedrag. Dit varieert van 400.000 tot 1,7 miljoen euro.
- 7 gemeenten geven een kwalitatief antwoord. Zij zeggen bijvoorbeeld:
 - Onbekend, verdeeld over verschillende sectoren
 - Er is geen specifiek vrijwilligersbudget. Er worden (begrotings)subsidies gegeven aan diverse vrijwilligersorganisaties, professionele organisaties met vrijwilligers, de Vrijwilligers Centrale en [...] voor ondersteunen, matchen en kennis delen e.d.
 - Naast de collectieve vrijwilligersverzekering en subsidiëring van de welzijnsorganisatie en talloze vrijwilligersorganisaties is er ruim €50.000 beschikbaar voor ontwikkeling en onderzoek etc.
 - Niet specifiek; verweven in het totaal beschikbaar budget voor welzijn.
 - ruim 500.000 voor de vrijwilligerscentrale en [...] (digitale matching). Ik reken nu niet alle subsidies aan vrijwilligersorganisaties in de uitvoering mee

B.4 Vrijwilligerscentrale

Hebben gemeenten een vrijwilligerscentrale?

We hebben gevraagd of gemeenten een instantie hebben die uitvoering geeft aan hun vrijwilligerswerkbeleid. De figuur hieronder laat het antwoord zien met onderscheid naar omvang van de gemeente. In totaal heeft 93% van de gemeenten een dergelijke instantie.

Figuur 10 - Hebben jullie een vrijwilligerscentrale, vrijwilligerspunt of andere instantie die uitvoering geeft aan het vrijwilligersbeleid? n=101. Voor gemeenten < 20.000 inwoners geldt n=11, voor gemeenten 20.000-50.000 inwoners geldt n=59, voor gemeenten 50.000-100.000 inwoners geldt n=16 en voor gemeenten >100.000 inwoners geldt n=15.

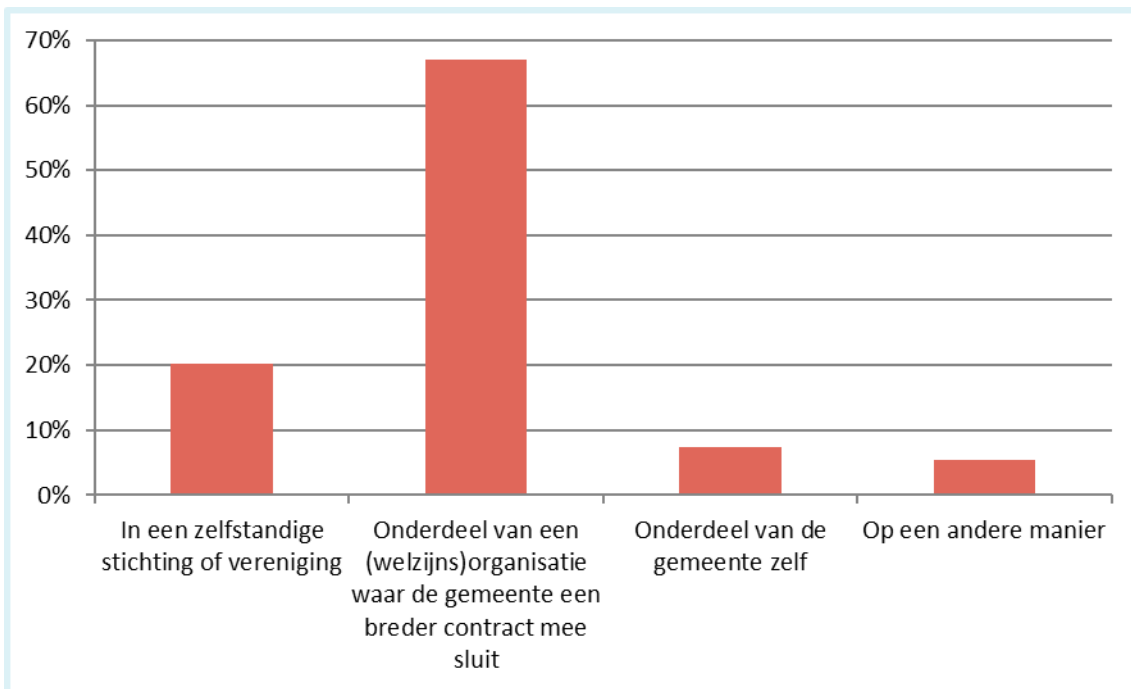
Waarom hebben gemeenten geen vrijwilligerscentrale?

Acht respondenten lichten toe waarom hun gemeente geen vrijwilligerscentrale heeft:

- 2 geven aan dat ze het liever zelf doen als gemeente
- 2 geven aan dat vrijwilligers(organisaties) deze ondersteuning niet nodig hebben
- 2 geven aan dat het te duur vinden
- 2 geven een andere reden. Zij zeggen:
 - wij werken via samensturing in een netwerk van vrijwilligersorganisaties. Wij hebben enkele vrijwilligersinformatiepunten voor bemiddeling van inwoners naar vrijwilligerswerk. Deze worden gerund door vier verschillende (vrijwilligers)organisaties, die samenwerken in een werkgroep.
 - Ondergebracht en ingebed in regulier werk van de welzijnsstichting

Hoe is die vrijwilligerscentrale organisatorisch ingebed?

Figuur 11 - Hoe is deze vrijwilligerscentrale gepositioneerd ten opzichte van de gemeente? n=94.

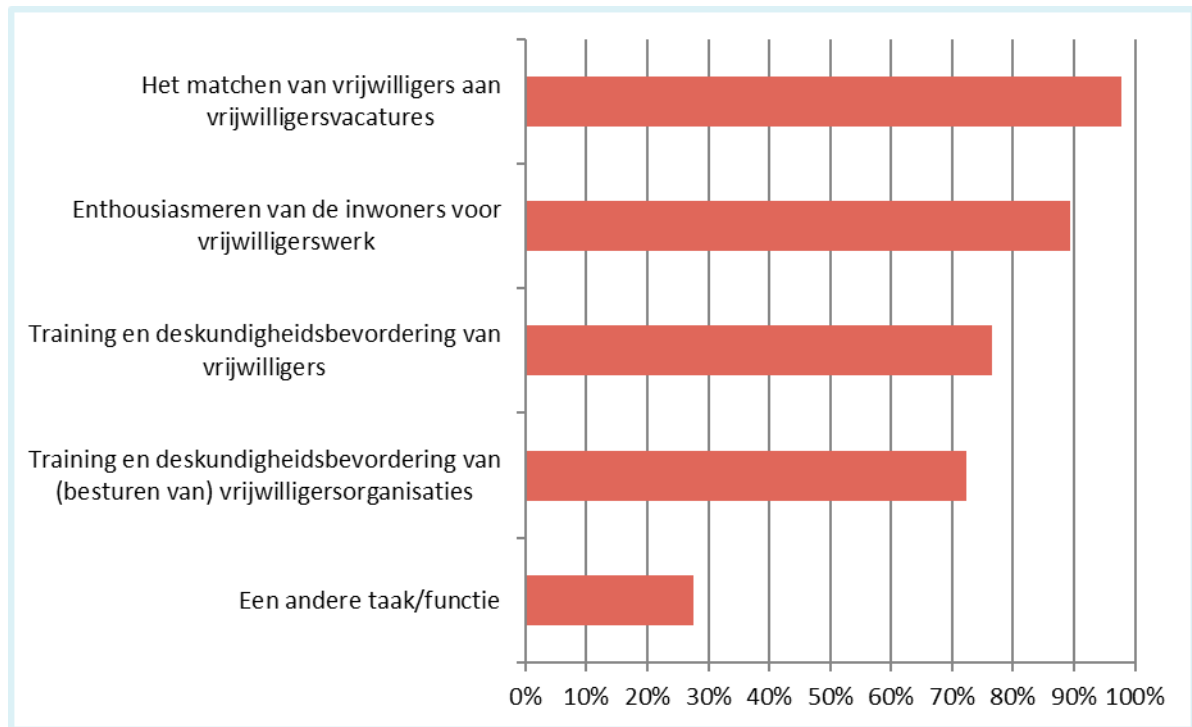
De omvang van de gemeente lijkt invloed te hebben op de wijze waarop de centrale is gepositioneerd. Bij de gemeenten met 50.000-100.000 inwoners (n=15) is de vrijwilligerscentrale in bijna 90% van de gevallen onderdeel van een welzijnsorganisatie. Bij kleine gemeenten, tot 20.000 inwoners (n=7), is het relatief vaak onderdeel van de gemeente zelf (29%). En bij grote gemeenten (n=14) is het daarentegen nooit onderdeel van de gemeente zelf en relatief vaak belegd in een zelfstandige stichting of vereniging (36%). De aantallen waarop we deze specificering baseren zijn laag, dus toeval kan een grote rol spelen bij deze bevindingen.

Er zijn vijf gemeenten die aangeven dat de organisatie op een andere manier is gepositioneerd. Zij zeggen bijvoorbeeld:

- er is geen vrijwilligerscentrale. We hebben een platform informele ondersteuning en inzet van consulenten informele ondersteuning.
- Zowel deels als onderdeel van de gemeente (verenigingsconsulent als onderdeel van de welzijnsorganisatie).
- [...] heeft in 2020 een aanbestedingsprocedure gestart op zoek naar een beheerder voor het platform en heeft deze gevonden in [...].

Wat zijn de taken van de vrijwilligersorganisatie?

Figuur 12 - Wat zijn de taken/functies van de vrijwilligerscentrale? n=94. Zij gaven samen 342 antwoorden, ofwel gemiddeld 3,6 per respondent.

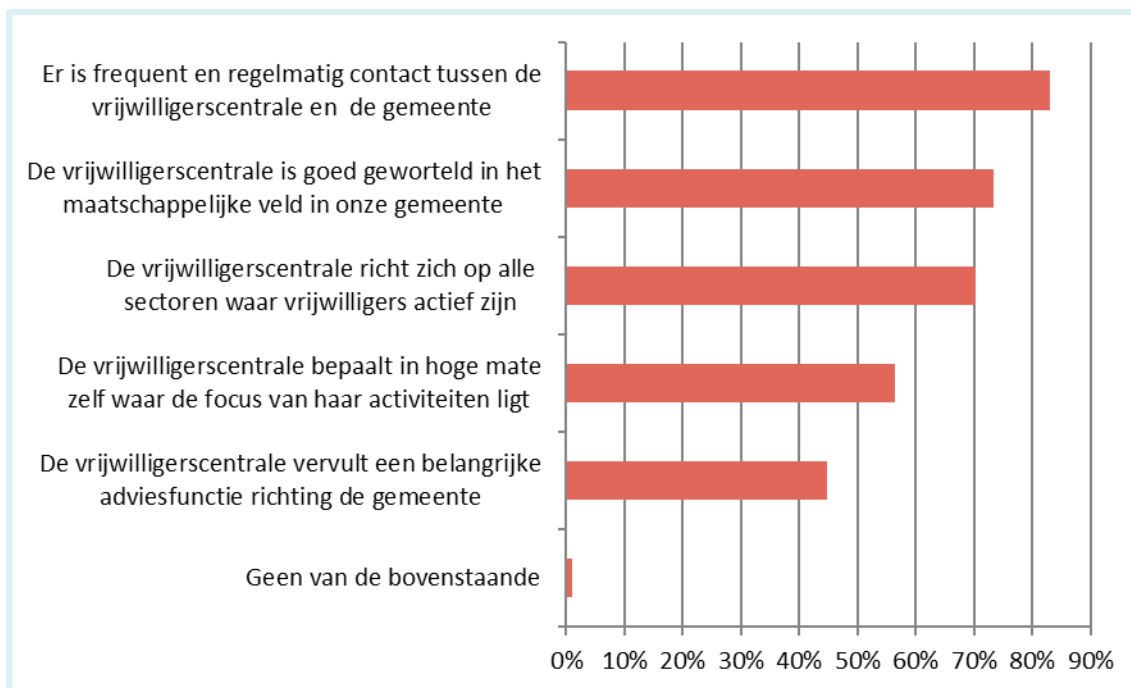
Bij kleine gemeenten (tot 20.000 inwoners, n=7) hebben de centrales relatief minder vaak ook als taak om training en deskundigheidsbevordering te verzorgen voor (besturen van) vrijwilligersorganisaties.

26 respondenten geven aan dat hun centrale ook nog een andere functie heeft. Zij zeggen bijvoorbeeld: verbinding vrijwilligers en bedrijfsleven

- onderhouden netwerk van vrijwilligersorganisaties
- Matchen van vraag aanbod maats. org en het bedrijfsleven / ondersteunen bestuursleden van stichtingen en verenigingen (bedrijfsvoering, communicatie, hr, ict etc.)
- enkele projecten zoals taalmaatjes, coachtrajecten en [...], advisering gemeente over beleid en uitvoering
- Ondersteunen van eigen vrijwilligers voor patiëntenvervoer, formulierhulp, etc
- informatiefunctie richting vrijwilligers en organisaties, een op een contact verbinden
- expert op gebied van vrijwilligerswerk en informele ondersteuning; meedenkend bv in doorontwikkeling transformatie (aansluiting formele-informele ondersteuning)
- Ook uitvoering geven aan Mantelzorgsteunpunt
- Belangenbehartiging van vrijwilligers
- stimuleren samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties.
- uitvoering vrijwilligerswaardering
- Organisatie jaarlijks vrijwilligersfeest; secretariaat jury vrijwilligersverkiezing
- mede uitvoering geven aan maatschappelijke stages, relaties onderhouden met informele zorg partijen, ontwikkelen van nieuw aanbod om jonge vrijwilligers te werven en te binden, ontwikkelen van nieuwe vormen van vrijwilligerswerk als gevolg van trends en behoeften.
- signaleren van uitdagingen voor de toekomst, kijken hoe vrijwilligerswerk gestimuleerd kan worden.
- meedenken over hoe mensen met een afstand tot arbeidsmarkt beter ingezet kunnen worden ikv vrijwilligerwerk
- begeleiden van mensen met grote afstand tot aan arbeidsmarkt naar vrijwilligerswerk

Stellingen over de vrijwilligerscentrale

Figuur 13 - Welke van de volgende stellingen zijn van toepassing op jullie vrijwilligerscentrale? n=94

Er zijn geen grote verschillen tussen grote en kleine gemeente. De enige uitzondering daarop is de stelling 'de vrijwilligerscentrale bepaalt in hoge mate zelf waar de focus van haar activiteiten ligt'. Grote gemeenten (> 100.000 inwoners) zijn het daar minder vaak mee eens (36%) dan middelgrote (73%), middelkleine (57%) of kleine gemeenten (57%).

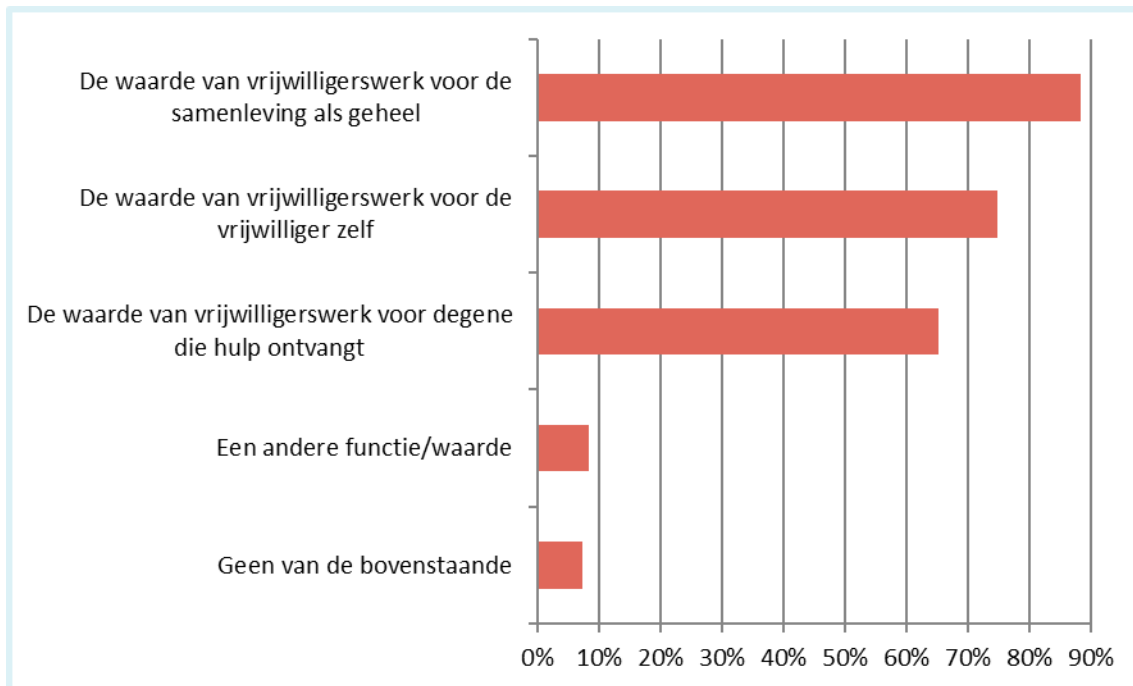
B.5 Verdieping van het vrijwilligerswerkbeleid

Aan welke functies/waarden van vrijwilligerswerk wordt in het beleid aandacht besteed?

Uit interviews die we eerder hielden kwam naar voren dat vrijwilligerswerk verschillende functies dient en verschillende waarden vertegenwoordigt. Zo kan het van waarde zijn voor:

- de vrijwilliger, bijvoorbeeld door zingeving, ontwikkelmogelijkheden of plezierige tijdsbesteding te bieden
- degene die door het vrijwilligerswerk wordt geholpen
- de samenleving als geheel, bijvoorbeeld door samenhang en sociale interactie te bevorderen of bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.

Figuur 14 - Aan welke functies/waarden van vrijwilligerswerk wordt in jullie beleid expliciet aandacht besteed? n=95

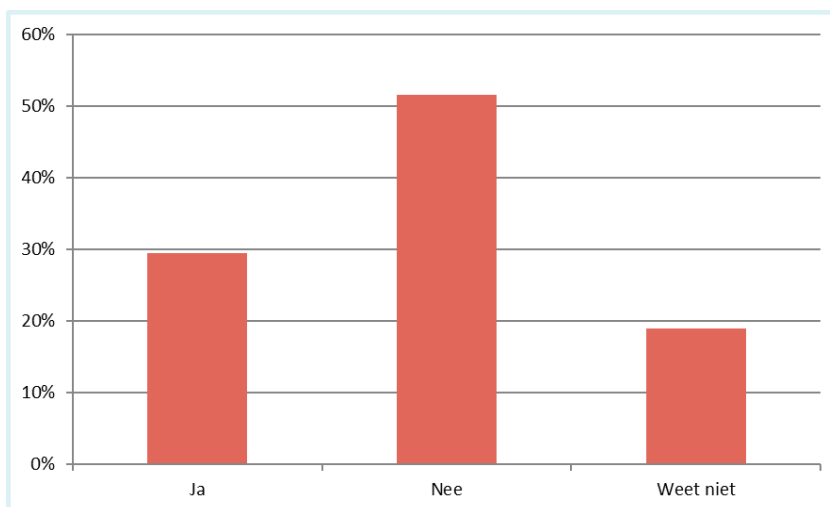
Acht respondenten gaven aan dat in het beleid aandacht wordt besteedt aan een andere functie/waarde. Zij noemden bijvoorbeeld:

- in betaalbaar houden van zorg en ondersteuning
- specifiek genoemd bij de aanpak van eenzaamheid
- een financiële waarde in de zin van vervanging van maatwerkvoorziening vanuit de WMO.
- Alle bovenstaande, maar het staat niet op papier
- waardering voor de vrijwilligers zelf
- maar ook de inspiratie aan andere mensen om vrijwilligerswerk te gaan doen
- samen leren. We willen via een netwerksamenwerking ervoor zorgen dat vrijwilligersorganisaties elkaar leren kennen en meer samen gaan werken, en ook vrijwilligers warm aan elkaar overdragen als dit voor de vrijwilliger wenselijk is.

Serius nemen versus overvragen en inkapselen

Uit onze eerdere interviews kwam naar voren dat gemeenten soms een spanningsveld ervaren in hun vrijwilligerswerkbeleid. Enerzijds willen ze vrijwilligers(organisaties) serieus nemen en verantwoordelijkheid geven, bijvoorbeeld voor het oplossen van bepaalde maatschappelijke problemen. Anderzijds willen ze ervoor waken dat ze de vrijwilligers(organisaties) niet overvragen en het vrijwilligerswerk niet tezeer 'inkapselen' in gemeentelijk beleid.

Figuur 15 - Wordt in jullie beleid aandacht besteed aan deze spanning? n=95

Vervolgens hebben we gevraagd waar en wanneer deze spanning in de praktijk met name speelt. 82 respondenten hebben die vraag beantwoord. Daaruit blijkt dat 30 respondenten de spanning niet herkennen. De overige 52 respondenten geven antwoorden als:

- Voor kwetsbare bewoners en verwijzen naar voorliggend veld vanuit de specialistische hulpverlening. Vrijwilligersorganisaties vinden het lastig om hun grenzen aan te geven.
- Wanneer vrijwilligerswerk zich afspeelt in het grijze gebied tussen het 'gewone leven' en zorg
- Sommige van onze partners aan de subsidietafel zijn kleiner, minder geprofessionaliseerd en op basis van of in grote mate in samenwerking met vrijwilligers. Hierin merken we dat het proces en de onderhandeling aan de subsidietafel voor hun lastiger is of relatief veel tijd vraagt tov een-op-een subsidieverstrekken.
- Bij grotere vrijwilligersorganisatie die ook een deel van de (wettelijke) taken voor de gemeente uitvoeren.
- Er is onvoldoende aandacht voor dit spanningsveld. Middels ontwikkelafels willen wij hier een verbetering in aanbrengen. Ook is een gemeente brede visie gewenst. De zwaarte van de ondersteuningsvraag van inwoners aan vrijwilligers(organisaties) neemt toe.
- rol gemeente: moet je regie voeren of alleen faciliteren? trends in vrijwilligerswerk. moeilijk mensen structureel kunnen binden en bestuursfuncties. Herorientatie op rol Vrijwilligerscentrale
- Bij complexe hulpvragen
- Als vrijwilligers willen stoppen met vrijwilligerswerk en er is geen opvolger. En we vinden het ook belangrijk dat vrijwilligers werk doen dat echt bedoeld is voor vrijwilligers en geen werkvervangning van taken die betaald zouden moeten worden.
- de spanning is bekend, maar we hebben hier niet gericht beleid op. Eigenlijk is het ook een non-discussie, want de hele transformatie van het sociaal domein is gericht op deze inkapseling. Om de doelen te halen MOET je wel de kracht van de samenleving aanboren en is het daarmee automatisch een "bewuste poot van het gemeentelijke beleid" geworden. Vrijblijvendheid van vrijwilligerswerk bestaat niet meer na de decentralisaties. Desalniettemin bewaak je wel de balans tussen taak, capaciteit en maatschappelijk effect. Het welzijnswerk is een belangrijke schakel om de waarde van vrijwilligerswerk te houden, maar toch ook te bouwen aan gemeentelijke doelen (positieve beeldvorming, soort van drang met zachte hand).
- binnen sociaal domein; hebben veel aandacht voor de verschuiving van geïndiceerde naar lichtere vormen van ondersteuning, vrijwilligersorganisatie kunnen dit ervaren als 'over de schutting'. Hebben we veel aandacht voor
- dat gaat wellicht de komende jaren komen
- we vinden samenwerking belangrijk om deze spanning weg te nemen.
- Zorg

- er is een brede door financiële en personele tekorten en idealen van positieve gezondheidsmodel en normalisering aangewakkerde trend gaande van afschalen van professionele inzet en opschalen van vrijwillige inzet.
- bij de grens formele en informele hulp en zorg aan cliënten / inwoners.
- in het samenspel tussen formele en informele zorg
- wanneer het om bewonersorganisaties gaat en verwachtingen, beeld m.b.t. een volwaardige vertegenwoordiging van hun achterban.
- wel aandacht voor deze spanning, maar niet in het beleid opgenomen.
- Bij subsidieverstrekking/opdrachtverlening
- Dit speelt met name bij de zorgvrijwilligers.
- Ik herken het vraagstuk gedeeltelijk. Wat ik merk is dat we één vrijwilligersorganisatie in de gemeente hebben die vragen goed oppakt en waarbij de werkwijze aansluit bij die van de gemeente. Daardoor ligt het voor de hand om extra afspraken met hen te maken, maar dat geeft ook een vreemd beeld af naar buiten. Dit maakt dat we de organisaties wel gelijk behandelen en ze dus wat meer op afstand houden.
- Het blijft een vraag wat je wel en niet wilt beleggen bij vrijwilligers, uitvoering van beleid proberen we daar zoveel mogelijk te beleggen. Maar visievorming ligt veel bij professionals.
- Bij inzet vrijwilligers in het voorliggend veld na afschaling maatwerkvoorziening

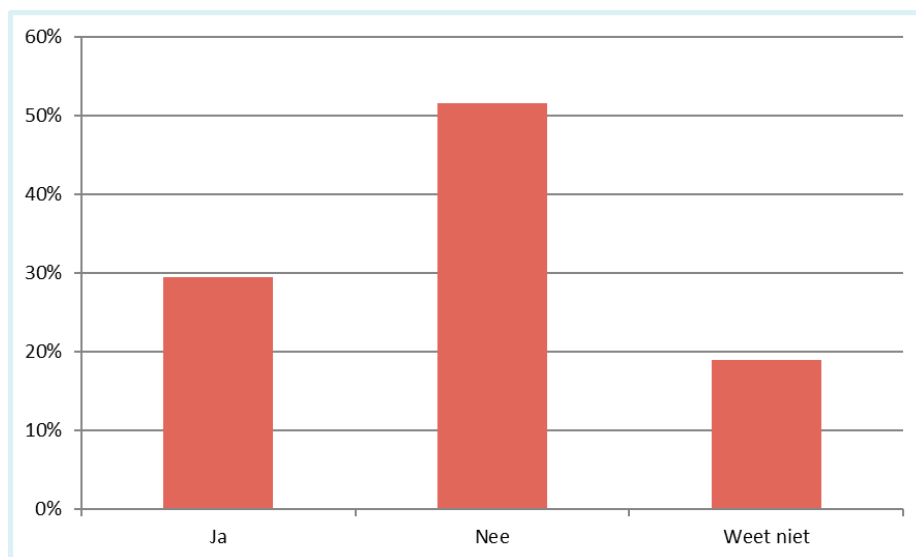
Op de vraag of ze een goede manier hadden gevonden om met deze spanning om te gaan gaven 49 respondenten antwoord.

- 16 respondenten gaven aan dat ze nog geen goede manier hadden gevonden
- 12 respondenten gaven antwoorden die neerkwamen op 'in nauw contact staan met de vrijwilligersorganisaties, goed overleg voeren en van elkaar weten wat er speelt'
- 21 respondenten gaven overige antwoorden, bijvoorbeeld:
 - Er zijn stimuleringsubsidies beschikbaar om tijdelijk extra ondersteuning in te schakelen.
 - Hebben netwerk informele en respijtzorg waar partijen vanuit zowel geïndiceerde als informele en vrijwillige ondersteuning bij elkaar komen om enerzijds casuïstiek te bespreken om hiervan te leren maar om ok beleidsontwikkeling te bespreken en vorm te geven
 - Begeleiding in grenzen bewaken
 - We hebben een netwerk vrijwillige hulp in de thuissituatie die als doel een goede afstemming heeft.
 - De belastbaarheid van vrijwilligers moet door de vrijwilligerscentrale bij de matching en door de begeleiding op de werkvloer in de gaten worden gehouden.
 - We hebben een werkgroep cliëntinformatiepunten informele zorg, waar de grenzen tussen formele en informele hulp worden verkend, met als doel om o.a. tot samenwerkingsafspraken te komen.
 - Door samen met organisaties kritisch te kijken naar de wijze van participatie van hun achterban
 - Door expliciet scheidslijn te stellen tussen formele en informele zorg en doelgroepen en formele opdracht voor professionele zorg te bepalen.
 - Door specifieke subsidieelverordeningen op te stellen
 - Om met alle partijen in relatie te blijven en geen onderscheid te maken in 'grote organisatie of kleine'.
 - We hebben een aantal steunpartijen gesubsidieerd die de coördinatie en ondersteuning van de zorgvrijwilligers organiseren.
 - Duidelijke opdrachtverstrekking aan de verschillende subsidierelaties.
 - Door het inzetten van de gemeentelijke opbouwwerkers voelen organisaties zich gesteund.
 - Eventueel incidenteel financieel extra ondersteunen indien noodzakelijk. Extra communicatie voor werving vrijwilligers

Verdringing

Uit de interviews die we eerder hielden kwam nog een tweede spanningsveld naar voren waar gemeenten soms mee worstelen. Enerzijds willen ze de energie en kracht van vrijwilligers benutten, anderzijds willen ze geen reguliere arbeidsplaatsen verdringen.

Figuur 16 - Wordt er in jullie beleid aandacht besteed aan deze spanning? n=94

Vervolgens hebben we gevraagd waar en wanneer deze spanning in de praktijk met name speelt. 77 respondenten hebben die vraag beantwoord. 36 daarvan geven aan dat ze de spanning in de praktijk niet herkennen. De overige 41 geven antwoorden als:

- Bij die taken en activiteiten waarbij vrijwilligersorganisaties een deel van de werkzaamheden uitvoeren samen met welzijn of gemeente. Bijvoorbeeld integratie of groenonderhoud.
- dit is vooral bij de participatiewet
- Bij vrijwilligerswerk vanuit de Participatiewet
- In de beweging naar de voorkant, of te wel door meer aandacht voor preventie. Organisaties worden gevraagd om meer activiteiten te organiseren, veelal met vrijwilligers, om meer grip te krijgen op de gemeentelijke uitgaven in het sociaal domein.
- vrijwilligersvervoer in verhouding tot regulier taxivervoer
- Het gevoel speelt vooral in de zorg.
- speelt vooral binnen enkele organisaties
- tijdens verslechtering van de arbeidsmarkt. Zolang er genoeg vacatures zijn leeft dit niet. Ook zie je het bijv. weleens bij "opstartbanen". Is dat dan de markt of een plusvrijwilliger? Hier gaan we de komende jaren bewust aan bouwen, zodat er een instroommodel in de arbeidsmarkt ontstaat.
- Vrijwilligers krijgen steeds meer te maken met complexe casussen die professional doorschuift (capaciteitstekort).
- dit speelt voornamelijk bij de integratie van bijstandsklanten die weer aan te werk moeten en om dat te kunnen over een aantal basisvaardigheden moeten beschikken die door het verrichten van vrijwilligerswerk of werkervaringsplek aan te leren zijn. de betrokken organisaties hebben hierover afspraken gemaakt waardoor deze spanning niet meer aanwezig is.
- Deze speelt nauwelijks (meer), juist doordat we deze spanning benoemd hebben en er enkele activiteiten / meetings over hebben georganiseerd, o.a. met Lucas Meijs en Eveline Tonkens.
- Zorg

- Een klein voorbeeld is vrijwillig vervoer van doelgroepen die ook in de regiotaxi vervoerd kunnen worden.
- Bij inzet van vrijwilligers met afstand tot arbeidsmarkt
- Zou kunnen bij tegenprestatie.
- weet ik niet, maar ik kan me voorstellen dat dit op meerdere terreinen het geval kan zijn (denk aan welzijn, zorg, cultuur, groen).
- In het activeren van doelgroepen in samenwerking met sociale diensten.
- heb ik geen zicht op
- Participatiewet bij inwoners met een uitkering die beschikbaar moeten blijven voor arbeidsmarkt. Bij inwoners met een uitkering die informele zorg of mantelzorg verlenen.
- Bij de inzet van de 'betere' vrijwilligers bij zorginstellingen.
- zie boven, buddies voor mensen die in armoede leven en op meerdere levensgebieden problemen ervaren, zouden ook betaalde krachten kunnen zijn. Dan zijn het ervaringsdeskundigen met een betaalde baan als ervaringsdeskundige in armoede
- Bijvoorbeeld bij allerlei gemaksdiensten in het sociaal domein. Tegelijkertijd gaan we vrijwillige inzet op dat vlak niet verbieden, integendeel, het is een groot goed. Het is elke keer weer goed bekijken en vooral overleggen met elkaar om tot een goede modus te komen.
- Bij het vinden van plekken waar mensen ervaring kunnen opdoen met werken.
- Wij horen dat deze spanning vooral speelt bij stageplekken vanuit het onderwijs.
- Wanneer we vanwege bezuinigingen opzoek gaan naar goedkopere alternatieven. Dan is er dus al sprake (geweest) van een betaalde functie die je in gaat vullen met vrijwilligers. Het is nooit een probleem als vrijwilligerswerk als aanvulling of extraatje is.
- Er is juist een project opgezet om mensen uit de bijstand aan vrijwilligers werk te helpen. Dus de problematiek komt ons niet bekend voor.
- de vrijwilligerscentrale gaat hier zorgvuldig mee om, komt in de praktijk niet echt voor

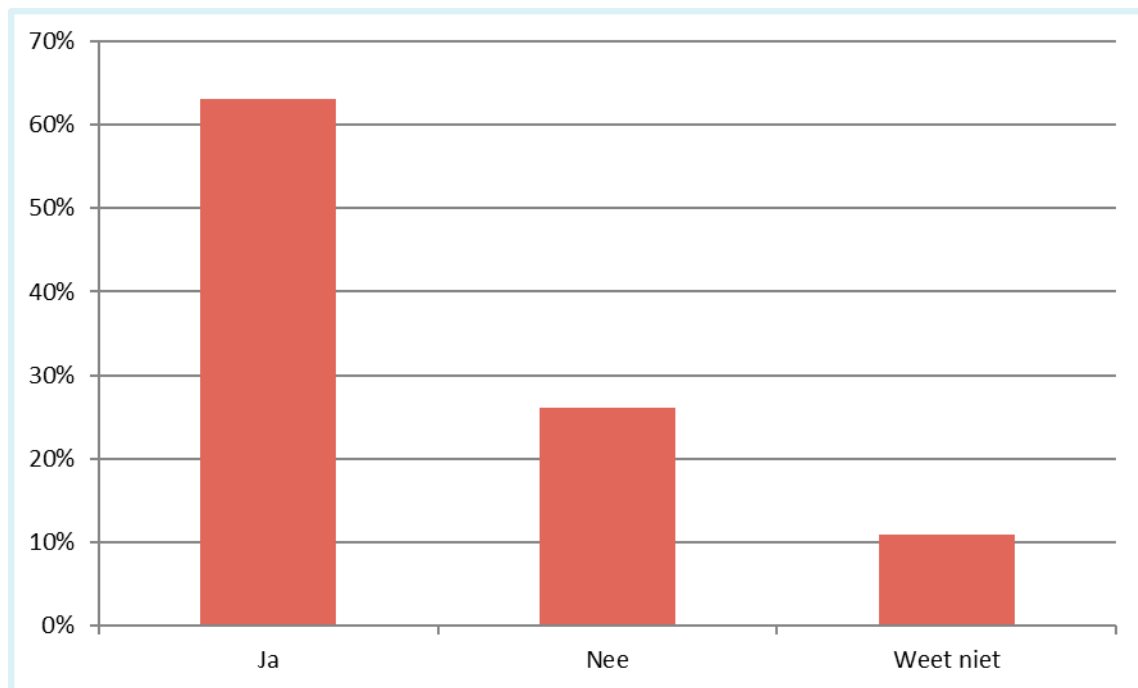
Op de vraag of ze een goede manier hebben gevonden om met deze spanning om te gaan gaven 22 respondenten antwoord.

- acht respondenten gaven aan dat ze nog geen goede manier hebben gevonden.
- de overige veertien respondenten zeiden dingen als:
 - Op casusniveau soms wel, soms is er ook spanning. Open en eerlijk communiceren is vaak wel de sleutel.
 - Goed overleg met de consultant en luisteren naar signalen vanuit de organisaties/inwoners, etc
 - Door goed te blijven communiceren met de organisaties in het voorliggende veld over nut en noodzaak van activiteiten. Maar ook door hen te vragen met ideeën/voorstellen die een vervanging c.q. aanvulling kunnen zijn op formele activiteiten. En hier dan ook extra subsidies voor beschikbaar te stellen.
 - Vrijwilliger bepaalt of hij/zij de casus aankan.
 - verloopt vrij natuurlijk.
 - er zijn afspraken gemaakt tussen de betrokken organisaties en hierover is regelmatig overleg op uitvoerend niveau.
 - Goed nagaan welke leeftijdsgroepen aan organisaties of vrijwilligerswerk worden verbinden. En door het te benoemen en bespreken. Bijv nu vanuit maatschappelijke stage, en nu nieuwe ontwikkelingen vanuit maatschappelijke diensttijd, om te voorkomen dat er overlap tussen doelgroepen en vraag en aanbod komt.
 - Het is een permanent aandachtspunt waarbij de aard van het vrijwilligerswerk zo veel mogelijk afgestemd wordt op regulier arbeidsveld. Hierbij is aandacht voor mogelijke verdringing van reguliere arbeid.
 - Duidelijkheid scheppen aan voorkant.
 - duidelijke taakomschrijving vrijwilligerswerk gemaakt

Inwonersparticipatie en burgerinitiatieven

Uit de interviews die we eerder voerden kwam ook naar voren dat gemeenten steeds meer waarde gaan hechten aan inwonersparticipatie en de opkomst van burgerinitiatieven (niet verbonden aan maatschappelijke organisaties). Dit wordt als kans gezien, maar gemeenten hebben ook nog vragen. Bijvoorbeeld: hoe krijg je contact met deze initiatieven? Hoe waardeer je ze? Wie betrek je wel en wie betrek je niet? Hoe voorkom je dat je willekeurige mensen betrekt en andere belangrijke groepen niet betrekt?

Figuur 17 - Wordt er in jullie beleid aandacht besteed aan de opkomst van / nieuwe vormen van inwonersparticipatie en burgerinitiatieven? n=92

Vervolgens hebben we gevraagd welke vragen of uitdagingen respondenten signaleren met betrekking tot de opkomst van / nieuwe vormen van inwonersparticipatie en burgerinitiatieven. 84 respondenten hebben hier antwoord op gegeven. Veertien van hen gaven aan dit punt niet te herkennen. De overige 70 gaven bijvoorbeeld antwoorden als:

- Faciliteren zonder het 'over te nemen'
- zijn de burgerinitiatieven al goed belegd bij de bestaande welzijnsorganisatie; of schieten zij tekort? Willen deze organisaties puur vrijw-beleid doen, of willen zij ook subsidie ontvangen? Hoe willen wij met ons subsidie beleid maatschappelijke organisaties eenduidig en transparant ondersteunen?
- Op dit moment vooral de financiële uitdaging, vaak hebben dergelijke initiatieven in het begin een steuntje in de rug nodig in de vorm van een financiële impuls. Dit is er bijna niet.
- Hoe kan het iets structureels worden (zonder afhankelijkheid subsidie)
- beleid moet nog opgesteld worden
- welke verantwoordelijkheid geef je aan inwonersgroepen en daarmee ook budgetten? voorbeeld: Burgerbegroting
- iedere casus vraagt maatwerk en eigen vorm van inwoners betrekken.
- vrijheid in gebondenheid. Waar faciliteer je, waar laat je los, waar stuur je bij? Soms vaart er een andere koers dan gemeentelijk beleid is, dan trap je toch op de rem. Ook zijn we op zoek naar nieuwe vormen van participatie. Hiervoor is ook een inwonersplatform ingesteld. Maar je merkt ook in de gemeentelijke cultuur terughoudendheid.

- balans tussen ondersteunen en eigen verantwoording
- Financiële uitdagingen (budgetverantwoordelijkheid?) en er zijn ook inwoners die tegen deze bewonersinitiatieven zijn (draagvlak).
- Kerngericht werken ipv gemeentegericht
- successen liggen vooral op het gebied beheer buitenruimte en mindere mate op het gebied dat het sociaal domein omvat, daar komt deze ontwikkeling veel minder goed van de grond
- Het vinden van de bewoner met het initiatief blijft een uitdaging.
- Spanning met professionals
- In ons vrijwilligersbeleid hebben we hier geen expliciete aandacht voor. We zetten wel in met bijvoorbeeld een verbindelaar op dergelijke burgerinitiatieven.
- in onze gemeentelijke organisatie geldt m.i. nog steeds vaak: help een burgerinitiatief, wat moeten we ermee? hoe verhoudt het zich tot ons beleid en regels; is het representatief, wat vraagt men precies van ons? hoe voorkomen je dat gemeenteambtenaar "het overneemt"
- Vooral jullie laatste vraag: "Hoe voorkom je dat je willekeurige mensen betreft en andere belangrijke groepen niet betreft?" is een dilemma voor de gemeente.
- De gemeente (als eerste overheid), trekt zich langzaam terug uit het publieke domein (terugtrekkende overheid). Maar de gemeente heeft het lokale publieke domein wel decennia lang bestierd. De gemeente wil inwoners "faciliteren", "aanjagen", "stimuleren". Inwoners moeten hun "eigen kracht aanwenden", "samenredzaam zijn", "verantwoordelijkheid nemen" en er vooral op rekenen dat de gemeente niet alle problemen voor ze kan oplossen. Maar dat betekent niet dat de WMO-verstrekkingenboeken, de bestemmingsplannen, de subsidievoorwaarden, de apv's, richtlijnen en protocollen jeugdzorg, de bouwverordening en het welzijnsbeleid plots verdwenen zijn. De participatiesamenleving mag een bestuurderswens zijn, en vaak zelfs een burgerwens, de ruïnes van de verzorgingsstaat die we achterlaten in de vorm van wetten, regels, protocollen en procedures bestaan nog wel degelijk. Hierdoor verdwijnt vaak het enthousiasme van een nieuw inwonerinitiatief. We zien dus dat de gemeente qua dromen klaar is voor een participatiesamenleving, maar qua daden nog niet.
- Geen budget meer voor helaas.
- Enige criterium is dat ze bij moeten dragen aan de gestelde doelen in de beleidsnota sociaal domein
- Continuïteit in het vrijwilligerswerk. We zien steeds vaker dat vrijwilligers zich inzetten voor een korte klus.
- Cultuurverandering bij gemeente en inwoners moet breed ingezet worden. Praktische handvaten ontbreken.
- zie boven in jullie omschrijving. Hoewel die willekeur vind ik niet zo'n argument. Als mensen actief zijn, bijvoorbeeld als gangmaker in hun straat of buurtverbinder, dan wil je wel contact met dergelijke verbindende buurtgenoten wil je ze graag waarderen en faciliteren. Anderzijds wil je dergelijk initiatief ook niet inkapselen en in je gemeentelijke systeem douwen... Dat is een hele broze balans
- De uitdaging ligt bij de gemeente om dit niet af te remmen door het vastleggen van regels. Het initiatief te waarderen.
- De gemeentelijke organisatie blijft hier nog in achter. We zien de kansen die bewonersparticipatie met zich meebrengt, maar het vertrouwen en durven loslaten is lastig.
- Voor nieuwe initiatieven is coördinatie nodig. In de huidige formatie is hier onvoldoende capaciteit voor.
- zorgen om de representativiteit en continuïteit

Op de vraag of ze een goede manier hadden gevonden om met deze vragen en uitdagingen om te gaan gaven 55 respondenten antwoord.

- 15 gaven aan nog geen goede manier te hebben gevonden
- De overige 40 respondenten zeiden dingen als:
 - De vrijwilligerscentrale speelt hier een mooie rol in en pakt dit goed op
 - Voor de inhoudelijke ondersteuning werken we met gebiedsregisseurs, deze helpen en begeleiden o.a. burgerinitiatieven.

- wij hebben dorpsmakelaars in dienst bij wie burgerinitiatieven terecht kunnen. wat betreft inwonerparticipatie hebben wij bijvoorbeeld een pilot draaien in een dorp, waarbij verschillende aspecten die in het dorp spelen aan de orde gesteld worden.
- Een ambtenaar is aangesteld [...] om deze vragen op te pakken en te begeleiden.
- deels; vrijwilligerssteunpunt staat ook open voor bewonersinitiatieven, wijkmanagers hebben actief contact met ze
- We hebben een participatiewijzer ontwikkeld.
- gebiedsregisseurs (vorm van opbouwwerkers) samen met dorpsbelangverenigingen en beleidsteam Samenleving inzetten. Maar of dit succesvol zal zijn is de vraag.
- door te werken met een ideeenmakelaar die ondersteuning biedt aan inwoners met een idee en daar veel publiciteit aan te geven zorgt ervoor dat bewonersinitiatieven alle aandacht en hulp krijgen om het succesvol te maken.
- Ja, we hebben een verbindelaar in dienst voor een van de dorpen in onze gemeente.
- wij werken aan versterking van wijkregie/ wijkondersteuning en willen sociale basis op orde brengen met partners en inwoners in wijken
- We zijn van plan te gaan werken met de driehoek van publieke waarden.
- Ja, in het eerder genoemde actieprogramma wordt op wijk en buurt niveau vraag en aanbod in kaart gebracht om mogelijke dubbelingen en hiaten in beeld te brengen en samenwerking te stimuleren.
- Ook hier geldt een beetje 'al werkende leert men'.
- ja, we hebben intern en extern een contactpersoon voor burgerinitiatieven
- welzijnsorganisatie ingebed in onze kernen, zijn oren en ogen, sluiten aan bij o.a dorpsraden en vinden burgerinitiatieven. daarnaast hebben we ook kernambtenaren
- Veel in gesprek gaan met inwoners en dit toetsen aan de hand van de beschikbare data. Vervolgens hier uitvoer aan geven als zowel input inwoners als data hier aanleiding voor geeft.
- We denken mee en faciliteren maar laten dan vervolgens los.
- De wijkmanagers nemen hier een belangrijke rol in. Hiervoor zijn tevens wijkbudgetten beschikbaar.
- Onze gemeente maakt het indienen van wijkinitiatieven mogelijk en stimuleert dat. Hiervoor is apart budget gereserveerd. En we hebben een wijkregisseur.
- In eigen organisatie iemand verantwoordelijk voor, dwars door alle beleidskolommen heen. Burgerparticipatie in brede zin.
- Het gaat goed, maar nog te weinig gestructureerd. Wijkteam heeft hierin ook een rol.
- de vrijwilligerscentrale begeleidt en ondersteunt deze initiatieven en draagt zorg voor goede voorwaarden

B.6 Vier afsluitende vragen

Als afsluiting van de enquête hebben we respondenten nog vier overkoepelende open vragen gesteld over hun vrijwilligerswerkbeleid.

Belangrijkste uitdagingen

We hebben respondenten in een open vraag gevraagd wat op dit moment hun belangrijkste uitdagingen zijn voor vrijwilligerswerk en vrijwilligerswerkbeleid. 87 respondenten hebben deze vraag beantwoord.

Ze zeggen bijvoorbeeld:

- We zitten met de Vrijwilligerscentrale in een ontwikkeltraject naar afspraken over kwantiteit naar afspraken over kwaliteit
- Kwetsbare bewoners op een goede manier toegang geven tot vrijwilligerswerk. Vraagt ook wat van de ontvangende partijen. Jongeren interesseren voor vrijwilligerswerk, ook buiten hun comfortzone....
- geld

- de goede match tussen vraag en aanbod. Er zijn veel aanbieders, maar er heerst soms wel vraagverlegenheid.
- Grenzen aan vrijwilligerswerk - gemeentelijke visie ontwikkelen (nu te verdeeld) - de nieuwe vrijwilliger (vinden & binden) - Inwonersinitiatieven
- de trend dat vrijwillige inzet verandert van structureel naar korte trajecten. Hoe te faciliteren? afstemming organisaties: verbeteren efficiency, samenwerking, netwerk. Prioriteiten en financiële ondersteuning door gemeente. Welke rol de Vrijwilligerscentrale moet hebben
- nog niet duidelijk omschreven
- In coronatijd natuurlijk het behouden van vrijwilligers voor de organisaties waar ze bij betrokken zijn. En hoe organiseren we het vrijwilligersbeleid in te toekomst gelet op de vergrijzing van de samenleving.
- Vrijwilligers weer aan het werk krijgen, er zijn minder vrijwilligers na Corona. Hoe krijg je ze aan de gang, al is het maar voor een klein klusje
- vergrijzend aanbod vrijwilligers. groei inzet kortdurende klussen in de buurt versus afname lange verenigingsondersteunende klussen (bestuursfuncties e.d.)
- aansluiting formele-informele ondersteuning / grenzen aan vrijwilligerswerk. vrijwilligers 'met een eigen rugzakje'. zwaarder wordende vrijwilligersopdrachten tegenover minder en andere vrijwilligers
- vrijwilligers die tijdelijke vanwege corona gestopt zijn, weer actief krijgen. nieuwe vrijwilligers winnen.
- Jeugd betrekken bij het vrijwilligerswerk.
- In de gemeente niets. Gemeenschappen stellen zich de vraag hoe ze met minder mensen de eigen gemeenschap vorm kunnen geven. Dit komt altijd goed, mits er betrokkenheid van de gemeenschap (bij de eigen gemeenschap) aanwezig is!
- Het vinden en binden van nieuwe vrijwilligers, onder meer voor bestuursfuncties. Corona heeft nogal wat vrijwilligers doen besluiten te stoppen met hun vrijwilligersactiviteiten.
- Geen budget, weinig fte bij welzijnsorganisatie.
- Verbinding versterken met andere beleidsterreinen, thema's binnen het sociaal domein.
- Positionering en passende bemensing (uitvoering vs coördinatie) Servicepunt. Inzet van vrijwilligers voor kleine vrijwilligersorganisaties. Goed beleid maken.
- Toenemende druk op mantelzorgers waardoor die hun vrijwilligerswerk opgeven.
- Het blijft een spanningsveld wat je wel en wat je niet wilt beleggen bij vrijwilligers. Kwaliteit is vaak goed, maar ook vergankelijk.
- Stimuleren initiatieven inwoners
- Op dit moment loopt het goed doordat er goed personeel is. Als die wegvallen ontstaat er een probleem. Uitdaging is dus de duurzaamheid van het beleid.

De kracht van de aanpak

We hebben respondenten ook in een open vraag gevraagd wat zij de kracht vinden van hun aanpak. 81 respondenten hebben die vraag beantwoord. Ze zeggen bijvoorbeeld:

- Goed in gesprek blijven met je vrijwilligerscentrale en indirect met vrijwilligers (Denktank). Korte lijnen.
- Samen optrekken, open en eerlijk het gesprek aangaan, draagvlak bij ieder te creëren
- Het vrijwilligerspunt in de gemeente doet erg zijn best mee te gaan met z'n tijd en op die manier aan te sluiten bij de trends
- Samenwerking, openheid, we proberen beleid echt van onderop te formuleren.
- het netwerk van vrijwilligersorganisaties
- Verstevigen Sociale Basis - Meer preventie - Een sociale stad waar ook het bedrijfsleven een rol wil vervullen bij dit soort vraagstukken
- Door het beleid samen met vrijwilligers op te stellen.
- Vrijwilligerscentrale is wendbaar en enthousiast
- de vrijwilligerswaardering, het aanbod aan trainingen voor vrijwilligers

- lokale worteling. Vrijwilligerswerk staat met midden in de samenleving staan. Ons Welzijnswerk is daar de drijvende kracht. En vrijwillige inzet serieus nemen als belangrijke kracht van en voor de samenleving. Daarvoor ook de 5V methodiek.
- Een gemotiveerde welzijnsinstelling, met goede begeleiding van vrijwilligers (keurmerk 'goed geregeld'.)
- gebiedsregisseurs is een kracht tegelijkertijd is er verder nog niet zoveel samenhangende ontwikkeling
- De laagdrempeligheid en deskundigheid van het (...), dat erg bekend en zichtbaar aanwezig is in onze stad en de goede samenwerking tussen gemeente en het (...).
- Goede ondersteuning en matching
- Korte lijntjes
- goede personele inzet in de vrijwilligerscentrale en regelmatig contact
- Dat wij zelf als gemeente geen vrijwilligersbeleid hebben, maar de uitvoering hiervan zo veel als mogelijk bij onze maatschappelijk partners laten.
- van onderop organiseren vanuit dorp. tegelijkertijd op gemeenteniveau ondersteuningsstructuur faciliteren
- onze welzijnsorganisatie veel ruimte geven hiervoor.
- zeer bevoegen slimme medewerkers in de uitvoering, met daadkracht en het mooie verhaal. een wethouder die vrijwillige inzet koestert
- We kunnen uitgaan van een grote hoeveelheid vrijwilligers
- Goed communiceren en open gesprekken voeren. Ook openheid van zaken geven.
- niet alles vastleggen en korte lijnen om snel te kunnen schakelen.
- ruim de tijd nemen voor gesprekken met iedere partij die het raakt en elk domein dat ermee bereikt wordt; samen komen tot uitgangspunten voor toekenning van subsidie.

Verbeteren

Op de vraag "wat zou u graag nog willen verbeteren aan jullie aanpak?" gaven 80 respondenten antwoord. 16 respondenten geven aan dat ze tevreden zijn, niets willen verbeteren of niet weten wat ze willen verbeteren. De overige 64 zeggen bijvoorbeeld:

- doorgroei naar zelfstandigheid, zonder financiële afhankelijkheid sturing op maatschappelijk effect- ipv op aanbod
- Meer structuur, meer verbinding
- meer tijd voor beleid
- meer onderlinge samenhang / samenwerking. Er zijn veel vrijwilligers actief en het zou mooi zijn dat er nog meer bekendheid komt over en weer.
- Een gemeentelijk beleid vervaardigen i.s.m. maatschappelijke organisaties, Sport en Cultuur én inwoners.
- Bepalen rol gemeente. Wat is de behoefte vanuit vrijwilliger. Betere afstemming subsidies op wat we belangrijk vinden en past binnen doelen gemeente.
- meer inkaderen in de transformatieopdracht
- aantonen meerwaarde van vrijwilligerswerk; MKBA achtige voorbeelden ter onderbouwing van behoud en groei van budget
- Bredere bekendheid bij de inwoners van de mogelijkheden van kleine taken. en ons platform
- de onbekende vrijwilliger in kaart brengen. dat zijn vaak vrijwilligers van een kerk die niet bij de vrijwilligerscentrale bekend zijn
- Vooral verder professionaliseren. Beleidsmatig te weinig capaciteit om alles uit te rollen. Dus je speelt op een 7. Maar dat geldt eigenlijk over de linie van het SD. Verder koppelen aan doelstellingen op andere vlakken, zoals bijv. inzet vrijwilligers in jeugdzorg, wmo etc.
- Dat de vrijwilligersorganisaties zelf beleid ontwikkelen en hun vrijwilligers goed informeren over vergoedingen en verzekeringen.
- Meer financiële middelen om meer begeleiding/ondersteuning aan vrijwilligers te bieden.
- eens rustig de tijd nemen om na te denken en ook meerjarige en gerichte ontwikkeling in gang zetten.

- meer betrekken van het bedrijfsleven binnen het vrijwilligerswerk in het sociaal domein
- Bredere deskundigheidsbevordering en inzet internationals
- meer bestuurlijk begrip voor belang van deze zaak
- Betere en duidelijke doelen in het vrijwilligersbeleid en voor het Servicepunt.
- Versterking van het beleid.
- Iets meer centraal geregeld, waarbij er voldoende ruimte blijft voor kleinere initiatieven.
- bredere visie ontwikkelen
- Misschien toch een overkoepelende visie en kaders mbt vrijwilligers in onze gemeente
- Ons nog meer richten op "zorgen dat.." in plaats van op "zorgen voor.. "
- meer personeel zodat we meer gebiedsgericht kunnen werken en kunnen aansluiten bij de netwerken in de wijken en de wijkagenda's.
- Doelgroepgericht, met meer oog voor inwonersinitiatieven
- Meer een samenwerking tussen beleid en uitvoering. Nu is er geen duidelijk beleid boven de uitvoering.
- Bereiken van nieuwe en andere doelgroepen (bijv. nieuwkomers, culturele diversiteit). En nog meer integrale samenwerking met andere domeinen, vooral sport en participatie en re-integratietrajecten. En de verbinding op en met het bedrijfsleven vanuit de participatieladder gedachte.
- Meer budget om kwetsbare of nieuwe inwoners en jongeren te enthousiasmeren voor vrijwilligerswerk
- we zijn momenteel aan het nadenken wat de speerpunten op dit gebied moeten zijn.
- diversiteit binnen het vrijwilligerswerk, ook voor de sport en cultuurclubs binnen de gemeente

Gewenste ondersteuning

Op de vraag "welke ondersteuning zou u kunnen gebruiken bij het verder verbeteren van jullie aanpak?" gaven 78 respondenten antwoord. 29 daarvan gaven aan geen ondersteuning nodig te hebben en/of het niet te weten. Van de overige 49 respondenten:

- geven 14 aan ondersteund te kunnen worden met uitwisseling van voorbeelden van beleid en/of best practices
- 8 respondenten gaven aan financiële ondersteuning te kunnen gebruiken
- 5 respondenten gaven aan meer capaciteit (uren) te kunnen gebruiken (deels overlappen deze 5 overigens met de 7 die meer financiën nodig hebben)
- 5 geven aan meer informatie te kunnen gebruiken, bijvoorbeeld inzicht in trends, data, tips, kennis van werkende interventies, handreikingen
- De overige 18 geven antwoorden als:
 - misschien in de vorm van een leerkring maar ook delen kennis van uitdagingen
 - Een sterkere adviesfunctie vanuit de stedelijke vrijwilligerscentrales en goede voorbeelden uit het land.
 - Hoe bereik je deze inwoners en hoe krijg je ze zover dat ze om hulp vragen?
 - uitwisseling met best practices waar vrijwillige inzet wel een goede plek heeft in het gebiedsgerichte werken, de sociale wijkteams meer geormerkte financiële middelen voor versterking van de sociale basis (anders lekken middelen weer weg naar de tekorten in de wettelijke taken...)
 - Inbedding in het netwerk, cultuurverandering
 - Een definiëring of begrippen kader wat helpt voor visievorming tussen werk, vrijwilligerswerk en wat daar tussen in kan zitten.
 - Wijkgerichte aanpak verder ontwikkelen
 - Hoe zet je innovatieve projecten en aanpak voor jongeren/schoolgaande leerlingen in.
 - Advisering op verschillende fronten.
 - Extra ondersteuning kost ook extra tijd. En extra tijd is er momenteel niet.
 - De vrijwilligerscentrale zou een (grotere) rol kunnen spelen als het beter zou functioneren. Dit kan de opbouwwerkers ontlasten en het vrijwilligerswerk ondersteunen. Scholing, koppeling, ondersteuning.

- Een ruimere toelage vanuit het rijk tbv vrijwilligerswerk. Als je meer van vrijwilligers vraagt moet daar ook ondersteuning tegenover staan. Daarin is het rijk aan zet

**verw
onder**

**onder
zoek**